

Саха республикатын
Ньурба улуунун хаһыата
Хаһыат 1937 сылтан тахсар2023 сыл
сэтинньи 9 күнэ
Чэппиэр ● 44 № (12068)

НЬУРБА

12+

ОГНИ НЮРБЫ

Бүгүнгү
нүөмэргэ

Пожарная безопасность

Не пускайте «красного
петуха» в дом! / 1, 12

Олохтоох салайыны

Улуус Сүбэтин санга
бэрэссэдээтэлин кытта
сэхэргэһи / 3

IX Спортивной

Оонньуулары көрсө
Маассабай спорт кэнниир,
сайдар кэскиллэннэ / 10

Лена ПЕТРОВА.

Биһиги улууспутугар иһэр уу кыһалбата, ханна да буоларын курдук, сытытык турар. Ол эрэри кэнники сылларга «2019-2024 сс. Бүлүү улуустарын уунан хааччыйы тиһигин сайыннары туһунан» СӨ Бырабыыталыстыбатын Дьаһалын олоххо киллэри чэрчитинэн уонна «Нэһилиэнньэни ыраас иһэр уунан хааччыйы» тосхолунан элбэх үлэ ытыллар.

Саамай элбэх нэһилиэнньэ элэх Ньурба куоратыгар, чуолаан элбэх кыбартыралаах дьэилэргэ уу ситимнэрэ эргэрэн, кыраантан ардыгар болорхой уу кэлэрэ. Чуолаан сааскы халаан уутун сағана уу хаачыстыбата өссө мөлтүүр. Төһө дағаны турбалары сыллата ыраастабыт үрдүнэн, кыһалғаны иһиттэн туораптааххына боппуруоһу быһаарар кыаллыбат.

Быйыл Ньурба к. Сэбиэскэй уул. сууккаҕа 800 м3 ууну ыраастыыр кыамталаах ыстаансыа сангардыллан онгоһулунна. Эрдэ ыстаансыа оборудованиета эргэ буолан, сууккаҕа 400 м3 ыраастамыт ууну таһаарар этэ, онон сорох дьэилэри кыайан хааччыйбата. Билигин балаһыанньа чынгха тубуста, ыстаансыа дьынгнээх бырайыактамыт кыамтатыгар тийээн үлэли турар.

«2019-2024 сс. Бүлүү улуустарын уунан хааччыйы тиһигин сайыннары туһунан» СӨ Бырабыыталыстыбатын Дьаһалын олоххо киллэри чэрчитинэн бу эбийиэккэ «Кэлэр

48 мөл. солк. суумаҕа ууну ыраастыыр ыстаансыа сангардылынна

көлүнэлэр фондатыттан» 43 мөл. 414,5 тыһ. солк. көрүлүбүтэ. Итини таһынан улуус бүддьүөтүтэн 5 мөл. 186 тыһ. солк. эмиэ бу сыалга анаммыта. Онон барыта 48 мөл. 600,5 тыһ. солк.

суумалаах улахан үлэ ытылынына. Бэдэрэтчигинэн Дьокуускайдаағы «Вариант Плюс» ХЭТ уонна миэстэтигэр үлэни толорооччунан (хос бэдэрэтчигинэн) «Иванов Р.С.» ИП буо-

лаллар. ОдьКХ үлэһиттэрэ уу ситимин саамай эргэрбит, суһал өрөмүөнү эрэйэр сирдэрин үөрэтэн, турбаларын уларыттылар. Эһиһил уу ситимин сангарды үлэтэ бараара былааннанар. Быйыл итиннэ аналлаах матырыйаал ылларга 31 мөл. солк. кэлбитэ. Уу ситимэ уларытыллан-сангардыллан истэҕин аайы уубут хаачыстыбата өссө түпсүо турдаҕа.

Ньурба к. олохтоохторо кыраантан хараха бырабыллар ыраас уу сүүрэрин алтынныттан бэлиэти көрбүтүтэр.

Сардаана Иванова, Энергетик 71 №-дээх дьэитин олохтооҕо: «Турбалары сангардаллар үһү диэни сайын истэн аһарбытым эрэри, наар буолар өрөмүөн үлэтэ диэн улаханньк болҕомтобун хатаабатаҕым. Арай оҕолорбун сууннараары биридэ өйдөөбүтүм - ваннабар ып-ыраас уу сүүрэр эбит. Урут өрүс уута хайдах эрэ араҕастыгы дьүһүннээх буолар этэ, билигин сакаастаан иһэр уубут курдук, оонньуута суох. Ыалларбыт эмиэ үөрүүлэрэ үгүс, өр күүппүт кэммит дьэ кэллэҕэ. Онон улууспутугар манньк үлэ барарыттан олохтоохтор олус үөрэбит».

Күн бүгүн ууну ыраастыыр ыстаансыаалар Күндээдэҕэ,

Маалыкайга, Хангаласка, Хорулаҕа, Дьаарханга, Акананна, Ньурбачаанга уо.д.а. нэһиликтэргэ тиргиччи үлэли тураллар. Сорох нэһиликтэргэ ыраас уу водовоһунан тирдидиллэр. Улахан болҕомто сираннынаағы ууну булан туһаҕа таһаарыыга ууруллар.

Манна биир үөрүүлээх сонун - Вертолетка микро-оройуонугар сир анныттан сууккаҕа 1200 кубометр ууну хостоон ыраастыыр ыстаансыа тутуута федеральной бырагыраамаҕа киридэ! Эбийиэк уопсай сыаната - 518 мөл. солк., итинтэн быйыл 150 мөл. солк. кэрингэ кэлэр. Былаан быһыытынан үлэтэ эһиһил сағаланан баран, 2024 сылга бүтүөхтээх.

Ньурбачаанга Тонус күөлэ диэн сиргэ 2013 с. сир аннынаағы уу булуллубута биллэр. Итиннэ ууну ыраастыыр ыстаансыа тутуута былаанга сылдыар. Сүлэҕэ геологоразведка үлэтэ былааннанан турар, СӨ Бырамысыланнаска уонна геологияҕа министриэтистэтигэр сайаапка ытыллыбыта.

Бу курдук былааннаах үлэ тиһигин быспакка ытылла турар. Ити түмүгэр Ньурба улуунун хас биирдии олохтооҕо ыраас ууну туһанар кыахта-

нааҕа. гатов и узлов транспортного средства - 1 (4,5%), нарушение правил пожарной безопасности при эксплуатации печи - 1 пожар (4,5%), поджог - 1 (2,9%). В последнем случае виновный в убийстве человека пытался скрыть следы своего преступления путем поджога, но это ему не удалось и было возбуждено уголовное дело, виновный был наказан.

В связи с похолоданием увеличивается вероятность возникновения пожаров, в связи с ростом потребления электроприборов и эксплуатации печей. Призываем жителей района соблюдать правила пожарной безопасности!

Пресс-служба
администрации МР.

Пожар легче предупредить.

В течение недели произошли 2 пожара

С 29 октября на территории района зарегистрировано уже 2 пожара. 29 октября в с. Чукар произошел пожар в водоочистой станции, находящейся в оперативном управлении ИП «Харламов В.М.». Сообщение об этом в пожарную охрану поступило в 15 ч. 45 мин. В тушении оперативно были задействованы работники МЧП №7 в количестве 3 чел. и 1 ед. техники. В результате пожара были повреждены внутренние стены и потолок площадью 8 м2. По предварительной версии, пожар произошел от сбой работающего электрооборудования. Следует отметить, что уже второй пожар в водоочистой станции с. Чукар и третий случай, когда горит водоочистная станция. Первый случай произошел в с. Жархан.

2 ноября в 5 ч. 38 м. в пожарную охрану поступило сообщение о возгорании частной бани, совмещенной с гаражом, в с. Хатын-Сысы. Уже через 5 мин. работники МЧП № 6 в количестве 2 чел. и 1 единицы техники были на месте и приступили к тушению пожара. Также был задействован работник ЖКХ с автомашиной. В 6 ч. пожар был ликвидирован и спасен рядом стоящий жилой дом. В результате пожара огнем повреждены

бани на площади 20 м2 и автомашина «Нива». Причины пожаров, виновный и ущерб устанавливаются.

С начала года всего на территории района зарегистрировано 22 пожара, что ниже на 15% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года (26). При пожаре погиб -1, травмированных нет (АППГ-1). Местами возникновения пожаров являются жилой сектор (надворные постройки) - 10 пожаров, объ-

екты малого предпринимательства - 6 пожаров, бесхозные строения - 2 пожара, транспортное средство - 2 пожара и стог сена-2 пожара. Основными причинами пожаров являются: аварийный режим электрооборудования - 9 пожаров (41%), нарушение правил пожарной безопасности при эксплуатации электрооборудования - 1 пожар (4,5%), неосторожное обращение с огнем - 7 пожаров (32%), неисправность агре-

Сыана ырынага

Сыл агаарын иһигэр бородуктага уонна эмкэ сыана улаханник уларыйбатах

Лена ПЕТРОВА.

Биһиги хаһыаппыт **Тарыып агентствотын кытары маҕаһынарга, аптекаларга дьон күннэтэ наадыар бородуктатыгар уонна киһи олоҕор сүрүн суолталаах эмтэр сыаналара хайдах уларыйа турарын кэтээн көрөр. Сайын устата улахан уларыйыы тахсыбатах буолан, билигин эһиги дьүүлгүтүгэр табица быһытынан таһаарабыт.**

Сыана син-биир кыралаан үрдүү турара көһүннэ. Арай гречневая курууппага биллэ

түспүтэ көстөр. Аҕыйах сыллааҕыта гречка «көмүскэ тэннээх» буола сылдьыбыттаах. Дьон хото хаһааммыта. Билигин күннэтэ кэриэтэ сиир рис курууппабытынааҕар биллэ чэпчэбит.

Аптекаларга кыралаан да буоллар түһүү-тахсыы баар. Тустаах дьон бэйэбит тэнгэннээн көрүн. Холобур, дротаверин (Ношпа) №-рэ араастаһар буолан, чопчу сыана суох, улахан уларыйыы эмиз суох.

Салгыы аны саҥа дьыл кэнниттэн эмиз тэнгэннээн көрүөхпүт. Бары билэрбит курдук, сыана саҥа дьыл кэннэ лаппа үрдүүүгүстээх.

№	Бородукта	Ньурба к.	
		Орто сыаната	
		Ыам ыйа	Сэтгэний
1	Ынах арыыта, м.д.ж. 82,5%, кг	1125,00	1 225,00
2	Мас арыыта, л	179,00	185,00
3	Үүт, м.д.ж. 2,5%, л	119,50	124,00
4	Куурусса сымыыта, шт.	9,90	11,50
5	Сахар, кг	116,50	117,00
6	Туус, кг	42,50	44,00
7	Хара чэй, кг (листовой)	934,00	924,00
8	Бурдук в/с, кг	68,50	68,50
9	Рис, кг	126,00	126,00
10	Гречка курууппа, кг	127,00	114,50
11	Тушенка 338 гр, банка (Бурятмяспром, говядина, в/с)	224,50	262,00

№	Тыын суолталаах эмтэр	Орто сыаната	
		Муус устар	Сэтгэний
1	Ринонорм, спрей назальный 0,1%, 15мл (ТЕВА, Израиль Германия)	117,10	112,68
2	Галазолин, капли назальные 0,1%, 10мл, (АО Польша, Польша)	45,30	48
3	Амоксиклав, табл., 875+125мг, №14 (ЛекД.Д., Словения)	390,50	421
4	Гептрал, табл., 400мг, №20 (Эббот Лэботариз, Германия)	2138	2082,56
5	Сиофор, табл., 1000мг, №60 (Берлин-Хеми, Германия)	239,96	239,76
6	Диабетон МВ, табл., 60мг, №30 (Сервье, Франция)	273,90	278
7	Интал, аэрозоль, 5мг/доза, 112 доз (Авентис, Великобритания)	-	-
8	Онбрез Бризхалер, капс. с порошком, 300мг, №10 (Швейцария/Испания)	1650,23	1771
9	Ксарелто, табл., 15мг, №28 (Байер, Германия)	3650,66	3815
10	Нитроглицерин, табл., 0,5 мг, №40	74,41	57,05
11	Валокордин, 20 мл	251	257,67
13	Анальгин отечественный, табл., 500 мг, №10	48,50	25
14	Панкреатин, 25 ед., 60 табл.	62,20	110,55
15	Супрастин, табл., 25 мг, №20 (Германия)	176,80	166
16	Валидол, табл., 60 мг, №10	47,60	41
17	Корвалол, 25 мл	34,30	43,33
18	Ацетилсалициловая кислота (Аспирин отеч.), табл., 500 мг, №10	11,22	13,17
19	Парацетамол, табл., 500 мг, №10	14,23	13,64

Новое назначение

Приказом Генерального прокурора Российской Федерации № 1307 от 7 ноября 2023 г. на должность транспортного прокурора по Республике Саха (Якутия) назначен Артем Ильин.

Справка:

Ильин Артем Романович родился в 1981 году в г.Якутске. В 2003 году окон-

Артем Ильин – новый транспортный прокурор РС (Я)

чил юридический факультет ЯГУ им.М.К.Аммосова. С 2003 года работал в прокуратурах Нюрбинского, Ленского, Хангаласского районов, а также в прокуратуре г. Якутска в должности старшего следователя прокуратуры. С февраля 2010 по 2020 гг. занимал должность прокурора Нюрбинского района Республики Саха (Якутия), затем до сего

дня работал прокурором Мегино-Кангаласского района. Имеет классный чин «старший советник юстиции», что соответствует воинскому званию полковника. Неоднократно поощрён по службе, в т.ч. правами Генерального прокурора Российской Федерации.

Геннадий АНТОНОВ.

Сонуннар

«Күндээдэ» ААУо салайааччыта Сергей Захаров Дьокуускайга Уһук-Илинни федеральной уокурук эрэгийиэннэрин племенной сүөһү иититин сайыннарар сулууспаларын сүбэ мунньаҕар кытынна. Тэрээһин чэрчитинэн Марха микро-оройуонугар саҥа азотнай-кислороднай ыстаансыыа, «Дьэ сүөһүлэрин сизмэлэрин уонна эмбрионнарын судаарыстыбаннай баана» аһыллыыта, искусственной сизмэлээһин ыстаансыыатын племенной атыыр оҕустарын быыстапката ыытылынна. «Сахаагроплекс» тэрилтэ үлэтин-хамнаһын билистилэр. «Сохранение и развитие отечественных генфондных пород сельскохозяйственных животных – основа продовольственной независимости России», «Пути развития и проблемы племенного животноводства в регионах Дальнего Востока» тизмэ-бэ сүбэ мунньах ыытылынна. Уһук Илин эрэгийиэннэрин Искусственной сизмэлээһин-нэ кииннэрин икки ардыгар сөбүлэһии түһэрсиллэнэ. Нам

«Күндээдэ» ААУо үрдүк наҕараадатын тутта

улуунун Өргөлөөх салиэннэ-этигэр «Саха сүөһүтэ» генфонднай тэрилтэ хаһаайыстыбатын көрдүлэр, Үс Хатынҥа «Прокопьев М.М.» бааһынай хаһаайыстыба кымыс ферматын үлэтин-хамнаһын билис-

тилэр.

Бу улахан тэрээһин чэрчитинэн «Сахаагроплекс» салайааччыта Алексей Жирков «Күндээдэ» ААУо дириэктэрэ Сергей Захаровка «Көмүс күһүн-2023» XXV Арассыы-йтааҕы агропромышленной быыстапка наҕараадатын – кыһыл көмүс мэтээли уонна диплому туттарда. Биһиги хаһаайыстыбабыт бу наҕараадатын племенной уонна табаарынай производствонун сайыннарыыга үрдүк көрдөрүүтүн иһин ситистэ. Дипломна РФ тыатын хаһаайыстыбатын министриэ Д.Н.Патрушев илии баттаабыт.

Улууска бастын көрдөрүүлээх үлэлээх И.В.Николаев-Бытык Уйбаан аатынан «Күндээдэ» ААУо бары үлэһиттэрин уонна бэтэрээннэрин үрдүк наҕарааданан эбэрдэлиибит!

Геннадий АНТОНОВ.

Дьаархан уһуяана аанын тэлэччи аста

Сэтгэний 7 күнүгэр Дьаархан уһуяанын капитальной өрөмүөн кэнниттэн үөрүүлээх арыллыыта буолла. Барыта бу үлэҕэ улууска алмаастан киирэр үптэн 38 мөл. солк. көрүллүбүт. 35 мистэлээх уһуяанга күн бүгүн 29 оҕо сылдьар, 17 үлэһиттээх.

«Саҥа трубнай технологиянан сыбаайага тутулунна. Бэйэтэ саҥа тутуу кэриэтэ. Дьаарханга эдэр ыаллар олохсуйан, оҕолорун, оҕолоро сылаас, сырдык, бары өттүнэн хааччылыылаах дьэ-бэ сылдьыахтарын наада.

Урукку бириэмэҕэ оскуолалары эр саҥардар эбит буоллахпытына, билигин уһуяаннары кытары программага киллэриэхпит. 2017 сылтан саҥа үөрэх эйгэтин тутууларын, климатическай усулдуу-йабытын учуоттаан, барытын сыбаайага оноробут», - диэн улуус баһылыга Алексей Иннокентьев бэлиэтээтэ.

Тутуу управлениетын салайааччыта Константин Иванов иһитиннэриитинэн быраһыагы 2021 сыллаахха саҕалаабыттар. Бастаан федераль-

най бырагыраамага кыттар былааннаах эбиттэр, ол эрэн оскуола-уһуяан буолан кыайан хапсыбакка, оройуон үбүлээн, былырынныттан үлэтэ саҕаланан, быйыл силигин ситтэ.

Бэдэрээтчит «Сахастрой-11» ХЭТ тэрилтэ кэмигэр хаачыстыбалаахтык үлэтин онорон туттарда.

В.Н.Иванов аатынан оскуола-уһуяан саҥа дириэктэрэ Павел Александров Дьаархан оҕолоро бэйэлэрин кыахтарын туһанан үүнэллэригэр-сай-

далларыгар, үчүгэй услуобуйа тэрийбиттэригэр улуус салалтатыгар, бэдэрээтчиккэ улахан махталын тиэртэ.

Түмүккэ уһуяан билигин эркиннэрэ ойуута суох кураанахтар, онон мантан салгыы сыл бүтүүтэ улуус бюджетиттан харчы көрөн дьайнерскай өттүгэр көмөлө-һүөхпүт диэн улуус баһылыга эппитин үлэһиттэр дохсун ытыс тыаһынан көрүстүлэр.

Лена ПЕТРОВА.

Геннадий АНТОНОВ.

Олохтоох Сэбиэттэр үлэлэрэ-хамнастара мэлдьи дьон болзомтотун киинигэр сылдьар. Бу тоѳото биллэр: дьокутааттары дьон-норуот эрэнэн-итэѳэйэн, сокуону таһаарар былаас бэрэстэбиитэллэх уорганыгар талбыта. Дьокутааттар улууспут сиригэр-уотугар үлэлиир сокуон аакталарын ырытан онгорор үлэлээх эрэ буолбатахтар. Дьон киинелэри долгутар ханнык эмэ боппуруостарынан дьокутаакка тийэр, кыһалѳатын этэн санаатын, туруорсуутун тиэрдэр. 5-с ынгырылаах улуус дьокутааттарын Сүбэтин санга салалтата үлэтин эрчимнээхтик саѳалаабытын билэ-көрө сылдьабыт. Нюргуяна Михайлова бэйэтэ даѳаны олоххо-үлэѳэ олуос көхтөөх киһи. Киһи үс болдөөх тухары Нурба куоратын дьокутаатынан үлэлээбитэ, улуус Сүбэтин дьокутаатынан иккис төгүлүн талылынна. Эрдэ улуус Сүбэтигэр бүддьүөт уонна экэниэмикэ бастайааннай хамыһыйатын салайбыта. Быйыл 5-с ынгырылаах улуус Сүбэтин бастакы тэрээнин сиэссийэтигэр кыттыбыт дьокутааттар өйөбүллэрин 100% ылан бэрэссэдэтэлинэн талылынна. Нурба улуунун дьокутааттарын Сүбэтин үлэтин уонна инники былааннарын туһунан улуус Сүбэтин бэрэссэдэтэлэ Нюргуяна Михайлованы кытта кэпсэттибит.

●●● — Биһиги дойдубутугар олохтоох дьокутааттар Сэбиэттэрэ олохтоох салайыны тигин туттаах чааһынан буолаллар. Улуус Сүбэтин үлэтэ-хамнаһа «СӨ-гэр олохтоох салайыны туһунан» СӨ сокуонугар сөп түбэһиннэрэн ытыллар уонна дьону, тэрилтэлэри кытта, дьон күннээѳи олуон боппуруостары быһаарарга туһайыллар. Дьокутааттар бэйэлэрин үлэлэригэр уопсай судаарыстыбаннай уонна улууспут олохтоохторун интэриэстэринэн салайтараллар. Нурба улуунугар улуус Сүбэтэ уонна 18 муниципальной тэрилли Сэбиэттэрэ үлэлииллэр. Улуус, куорат уонна нэһилиэк таһымнаах Сэбиэттэргэ 207 дьокутаат талылыбыта, ол иһигэр улуус Сүбэттигэр – 19, Нурба к. Сэбиэттигэр – 21 уонна нэһилиэктэр Сэбиэттэригэр – 167 дьокутаат.

Алтынньы 6 к. улуус Сүбэтин бастакы тэрээнин сиэссийэтин ыппыппыт. Онно улуус баһылыга А.М.Инокентьев улуус Сүбэтин бэрэссэдэтэлигэр мин кандидатурабын туруорбута. Сиэссийэѳэ кыттыбыт 18 дьокутаат бары 100% куластаабытара миэхэ улахан эпипиэтинэс. Бу иннинэ СӨ урбаанга, эргизгэ уонна туризмга миннистэрэ Тимур Ханды миигин бэйэтигэр солбуйааччытынан ынгырытыгар, хоруйбун биэрбэккэ сылдьыбытым. Улуус Сүбэтин бэрэссэдэтэлинэн талыллан баран, Тимур Юрьевичка быыбардааччыларым

Олохтоох салайыны

Улуус Сүбэтин үлэтэ сэргэхсийэр

Визитка

Нюргуяна Михайловна Михайлова 1975 с. бэс ыйын 24 к. Нурбага төрөөбүтэ. Хабаровскайга РФ Бэрэсидьиэнин иһинэн судаарыстыбаннай сулуоспа Дальневосточнай академиятын «судаарыстыбаннай уонна муниципальной салайы» факультетын (1997 с.) бүтэрбитэ, РФ Бэрэсидьиэнин иһинэн Норуот хаһайыстыбатын уонна судаарыстыбаннай сулуоспа Арасыйатааѳы Академиятын Биисинэс уонна дьыалабаый администрирование институтун магистратуратыгар үөрэнэ сылдьар. Австрияга уонна Москвага урбаан эйгэтигэр хаста да төхтүрүйэн стажировканы аас-

пыта, идэтин үрдэтимиитэ. Н.М.Михайлова үлэтин «Иллюзио-Н» киновидеоцентр

итэѳэллэрин толорон дойдубар үлэли хааларым туһунан биллэрбитим. Биллэн турар, хомойбута эрэри өйдөөбүтэ.

Төһө даѳаны эрдэ дьокутааттаан сырыттарбын, бу үлэм миэхэ сана уонна сонун. Ол эрэри олодум уонна үлэм уопута син-биир көмөлөһөр. Бэрэссэдэтэлинэн талыллан баран Дьокуускайга ынгырыллан мунньахтарга кыттыбытым, Ил Түмэнгэ, СӨ Бырабыталыстыбатыгар, СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыталыстыбатын Дьаһалтатын олохтоох салайыны боппуруостарыгар уонна ис бэлиитикэ департаменнарыгар сылдьыбытым. Ил Түмэнгэ Нурба улуунуттан талылыбыт дьокутааттары көрсөн инники үлэбитин торумнаспыппыт, сүбэ-ама да биэрбиттэрэ.

Улуус Сүбэтин үлэтигэр-хамнаһыгар көрүүлэрбин олоххо киллэрэн саѳалаан эрэбин. Эрдэ улуус Сүбэтэ 5 бастайааннай хамыһыйалаах буоллабына, билигин 7 буолла. Бүддьүөт-экэниэмикэскэй бэлиитикэ бастайааннай хамыһыйата нолуок уонна сыана бэлиитикэтэ диэн кэнгэтиллэн ааттанна. Иккиһинэн, СӨ Ил Дархана Айсен Николаев хаттаан дуоһунаһыгар кириэн баран бастакы Ыйааѳынан дьадаһыны утары охсунууну биллэрдэ, онно сөп түбэһиннэрэн үлэлээх буолуу араас эйгэтин холбоон, агропромышленнай бэлиитикэѳэ, урбаанга, дьарыктаах буолууга уонна үлэѳэ бастайааннай хамыһыйаны тэрийдибит. 3-с бастайааннай хамыһыйа – тутуу уонна ОДКХ боппуруостарынан. Улууска элбэх тутуу барар, ОДКХ эйгэтэ эмиэ киэн, ол иһин атылыы соѳус эйгэлэр диэн бииргэ холбоотубут. Социальной бэлиитикэ хамыһыйатыгар үөрэѳи, култуураны эбэн биэрдибит, итинэннэ доруобуйа харыстабыла өрөспүүбүлүкэ боломуочуйатыгар киирэр да буоллар, бу хамыһыйа итинэн эмиэ дьарыктанна. Саҥа бастайааннай хамыһыйа – патриотическай итии, уопастыбаннай тэрилтэти, СВО дьыалатыгар, ыччат уонна спорт боппуруостарыгар үөскэтилиннэ, бу эйгэ барыта

хардарыта сибээстээх. Сокуоннас, олохтоох салайыны, бас билии уонна экология боппуруостарыгар бастайааннай хамыһыйаны уонна мандатнай хамыһыйаны оннунан хааллардыбыт, үлэли түһэн баран наада буоллабына уларытылары киллэриэхпит.

●●● - Нюргуяна Михайловна, улуус Сүбэтэ туспа бэйэтэ социальной ситимнэ наалланна, элбэх иһитиннэри тахсар буолла. Аны уокуруктарынан дьокутааттар олохтоохтору кытта көрсүһүлэрин саѳалаатыгыт. Итини дьон даѳаны сэнээрдэ, сэргэхсийдэ.

●●● - Ити барыта быыбардааччыларбытын кытта хардарыта сибээс олохтоохторугар уонна дьокутааттар үлэлэрин көдүүһэ үрдүүрүгэр туһуланар. Улуус Сүбэтин Телеграм-ханаалын аһан, үлэбэр эбии норуууска быһытынан ылынна эпипитим. Дьокутаат уокуругар баар, буола турар кыһалѳалары билиэхтээх уонна онно төһө кыалларынан көмөлөһүөхтээх диэн өйдөбүллээхпин. Нурбага саамай улахан Убайаан уокуругунан саѳалаатыгыт. Манна 3 быыбардыыр уокурук киирэр: Убайаан, Механизаторскай уонна Дорожнай, барыта 4,5 тыһ. киһи олорор. Көрсүһүлэргэ дьон көхтөөхтүк кытынна, оскуола, оѳо уһуяанын тутуугуттан, территорияны тупсаран онорууттан саѳалаан үйэтиити

менеджеринэн саѳалаабыта, онтон «Иэйиэхсит» дьээ кэргэнгэ уонна оѳоѳо социальной көмө киинин менеджеринэн, социологынан, «Нурба» ТРС кылаабынай режиссерун эт. «Дорѳоон» чааһынай хаһыат кылаабынай эрдээк-тэринэн үлэлээбитэ. 2004 с. балаѳан ыйыгар улуустааѳы дьоѳус урбаан фондатын салайааччытынан ананыаѳыттан, 19 сыл устата улууска дьоѳус урбаан эйгэтин ситиһиилээхтик салайан кэллэ. Улууска, өрөспүүбүлүкэѳэ биллэр көхтөөх уопастыбанньык, «Биир ньыгыл Арасыйа» оройуоннааѳы Политсоветын чилиэнэ, остуол оонньууларын Федерациятын бэрэссэдэтэлэ. 4 оѳолоох ыал тапталаах ийэтэ.

боппуруостарыгар тийэ элбэх туруорсуутун этиннэ. Саамай үөрэрим – куорат дьаһалтатын үлэтигэр, куорат Сэбиэтин салайааччыта уонна дьокутааттара кэлбиттэрэ. Атын даѳаны уокуруктарга манньк хабааннаах көрсүһүүлэр көхтөөхтүк бараллар. Бу туһунан улуус Сүбэтин Телеграм-ханаалыгар суруйарбын уонна ватсапка ытарбын дьон сэнээрэриттэн, итинтэн граждандары көхтөрө өссө үрдүүр курдугуттан улаханньк үөрэбин. Билиһии быһытынан бастаан уокуруктарга дьокутааттары кытта мин тэнгэ сылдьабын, онтон салгыы дьокутааттар бэйэлэрэ көрсүһүүлэри тэрийэр буолуохтара.

●●● - Нюргуяна Михайловна, мунньахха «быыбардааччылар накаастара» диэни олоххо киллэрэр туһунан этэн турабын. Ити туһунан сиһилии соѳустук кэпсэтиэххэ эрэ.

●●● - Улуус Сүбэтин бэрэссэдэтэлэ буолан баран, элбэх сокуоннары үөрэттим, үөрэтэ да сылдьабын. Дьокутааттарга «быыбардааччылар накаастара» диэн 1982 сыллааѳы РСФСР Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун Ыйааѳын булан ылбытым. Ол күүһүн сүтэригитинэн ааѳылбакка сылдьар, Саха сиригэр манна сыһыаннаах аактаны Вячеслав Штыров СӨ Бэрэсидьиэнинэн үлэлирин саѳана ылыммыттар.

«Быыбардааччылар накаастара» диэн, мин санаабар, нэһилиэннэ улууну салайыыга быһаччы кыттыыта буолар, ол эбэтэр норуот былааһын биир көрүнгэ. Судургутук быһаардахха, холобура, бүддьүөт ырытан оҥоһуллуон иннинэ дьокутааттар 7 күн иннинэ хаһыатынан, социальной ситимнэринэн биллэри ытан баран уокуруктары кэрийэбит. Биир уокурук уопсай мунньагар 30-тан итэѳэһэ суох киһи мустан бу уокурукка туох наадатын туһунан дьүүллэһэбит. Мунньахха кыттыбыт дьон баһыйар куолаһынан хоппут этиилэрин («накаастарын») киллэрэллэр. Ону боротокуолга киллэрэн улуус Сүбэтин бастайааннай хамыы-

һыйаларыгар көрөбүт, боппуруостары быһаарарга улуус дьаһалтатын, туһааннаах управлениелары уонна департаменнары, нэһилиэктэр дьаһалталарын кытта үлэлэһэбит.

Ити курдук улууспут сайдарын туһугар бары бииргэ үлэлиир систиэмэбит олохтонон. Улуус дьокутааттара, улуус дьаһалтата, нэһилиэк баһылыктара, дьокутааттара, улуус олохтоохтору – бары биир сыаллаах-сороктуу хамсанар буолабыт.

●●● - «Бүддьүөт суорѳанын» былдыаһы тахсыбата буолуо дуо?

●●● - Дьокутаат кыаѳа баарынан бэйэтин уокуругар, быыбардааччыларыгар көмөлөһүөхтээх. Киһи ханнык баҕарар тэрилтэѳэ, улуус дьаһалтатыгар киирэн туруорсуон сөп. Хайаан даѳаны бүддьүөттэн үпхарчы көрүллэн быһаарыллар эрэ буолбакка, харчыта суох даѳаны быһаарыллар боппуруос эмиэ элбэх.

●●● - Нюргуяна Михайловна, дьокутааттар дьону приемнааһынгна үлэлэрэ хайдах буолуоѳай?

●●● - Регламент быһытынан киирбит ыйытыкка эбэтэр этиигэ 30 күн иһигэр хоруйданыахтаах. Ол эрэри улуус Сүбэтин исписэлиһинэн 15 сыл устата үлэли сылдьар Викториа Валерьевна Степанова бигэргэтэринэн, туһулаан этии эбэтэр ыйытык киирдэѳинэ регламенынан ирдэнэр болдүү күүтэн олорбокко хоруйун эрдэ ыталлар. Талылыбыт дьокутаат хайаан даѳаны бэйэтин быыбардыыр уокуругар үлэлиэхтээх, ол быһытынан уокуругар тийэн миэстэтигэр дьону приемнуур күнү олохтоохтаах.

●●● - Нюргуяна Михайловна, улуус олохтоохторо ордук элбэхтэ ханнык боппуруостаах тийэллэрий уонна ханнык дьокутаат үөскэбит боппуруостары быһаарарга ордук көхтөөхтүк ылсан үлэлээн эррий?

●●● - Биһиги үлэбитин саҥарды саѳалаатахпыт, уокуруктарга сана сылдьан эрэбит, онон ити туһунан этэр билигин эрдэ дии саныбын. Ол эрэри бири этиэх кэриннээхпин: бары үлэлиэхпит диэн дьокутаатынан турдулар, онон кэлтигэлэrim үлэлэрэ көхтөөх буолуоѳа диэн эрэнэбин. Улуус Сүбэтин бу иннинээѳи ынгырытыттан 7 дьокутаат хаттаан талылынна, онон утум син-биир салҕанар.

Мин санаахпар, дьокутаат буолбут киһи уруккутунааѳар норуокка өссө чугас буолуохтаах, уокуруктары дьонун кытары ыкса үлэлиэхтээх. Бүддьүөтү тыырыынан эрэ буолбакка, хаһайыстыбаннай боппуруостарынан эмиэ дьарыктаныхтаах. Урут даѳаны улуус Сүбэтин сиэссийэлэригэр хаһайыстыбаннай боппуруостар көрүллээччилэр. Онон син-биир улуус сайдытыгар суолталаах араас боппуруостары көрөбүт, дьүүллэһэбит.

●●● - Сөп, Нюргуяна Михайловна. Сиһилии кэпсээнин иһин махтал.

Бэлиэ түгэн

Хагаласка саңа хотон аһылынна

Ааспыт нэдиэлэбэ Хагаласка саңа хотон үөрүүлэхтик аһылынна. Аалай лиэнтэни улуус баһылыга Алексей Иннокентьев, нэһилиэк баһылыга Серафим Винокуров уонна «Артыал» кэпэрэтиип салайааччыта Сардана Григорьева быһа кырыдылар. Сахалы сизри-туому биллиилэххэ норуот эмчитэ уонна алгысчыта Алиса Иннокентьева силигин ситэрдэ. Сардана Григорьева уонна «Артыал» кэпэрэтиип үлэһиттэрэ Ангелина Докторова, Сайына Васильева, Рустам Индеев уона Михаил Яковлев улуус баһылыгын Махтал суругунан бэлиэтэнилэр.

Хагаласка саңа хотон тууутугар улуустан 8 мөл. солк. бэриллибитэ, онно эбии олохтоох «Артыал» кэпэрэтиип 1,6 мөл. солк. үбүнэн кытыспыта. Хагаластар биир дойдулаахтара, урбаанньыт Василий Сергеевич Васильев салайааччылаах тутуу тэрилтэтэ бу эбийиэги тутан үлэбэ киллэрдэ. Барыта олохтоох уолаттар, биир дойдулаахтара үлэлээтилэр. Манна кэпэрэтиип сүөһүтэ уонна хотонго үлэлиир кэпэрэтиип чилиэннэрин сүөһүлэрэ - барыта 73 төбө сүөһү киирэн турар. Эһиил хагаластар манна сыһыары 150 миэстэлээх хотон

тутарга былаанньылллар. Саңа улахан хотон үлэбэ киирдэбинэ эмиэ уруккуларын курдук аһам саастаах дьонтон уонна бүддьүөт үлэһиттэригэр сүөһүлэрин ылан көрүүхтэрэ.

Улуус салалтата Хагалас нэһилиэгин кэпэрэтиипин холобурга сылдыар тирэх хаһаайыстыба гынарга былаанньыт. Онуоха нэһилиэк дьаһалтата уонна «Артыал» кэпэрэтиип биир ситимнээх, көдүүстээх үлэлэрэ олук буолар. Нэһилиэктэргэ эмиэ итинник хабааннаах кэпэрэтииптэр тэриллэн манньк үлэ тэнийэн иһиэн наадата этилиннэ.

Бу кэнниттэн улуус баһылыга Алексей Иннокентьев Хагалас нэһилиэгин норуот айымньытын дьиэтигэр нэһилиэктэр баһылыктара кыттыылаах сүбэ мунньағы салайан ытта. Тыа хаһаайыстыбатын боппуруостарын дүүллэстилэр, тыа хаһаайыстыбатыгар үчүгэйдик үлэлэһэ сылдыар нэһилиэктэр баһылыктара үлэлэрин уопуттуттан үлэһиннилэр. Улуус салалтата нэһилиэктэр уратыларын учуоттаан, ангардас сүөһү-сылгы иититинэн эрэ мунурдаммакка, сир кытта үлэбэ, түргэнник ситэр салааба уо.д.а. үлэ хайысхаларын тобулан, салгыы сайыннаран үлэлииллэригэр сыал-сорук туруорар.

Геннадий АНТОНОВ.

Урбаанньыт, «Сити-маркет», «Сити-строй» Аты кииннэрин хаһаайката Анжелика Александровна Фёдорова Нурба куорат дьахталларыгар анаан «Город женщин» кулууп тэрийэн үлэлэтэр. Бу иннинэ Анжелика Александровна куорат дьахталларын сэбэтигэр үлэлээн сылдыбыта. Эрдэ кинилиин кэпсэтиибэр эдэр кыргыттар, дьүгэлиилэр, орто саастаах ийэлэр Нурбабэ түптээн көрсөр сирдэрэ суоһунан Нурбабэ дьахталлар түмсүүлэрин тэрийэн баһарарын туһунан этэн аһарбыта. Онтон соторутаабыта Анжелика Фёдорова саңа тэриллэн үлэлээн эрэр кулууп туһунан сонунун үлэһиннэ:

- Нурба куоратын олохтооһо, куорат дьахталларын Сүбэтин чилиэнэ Анна Александровна Дмитриевалыын өр бүүмнээн биэбэйдээн кэлбит баба санаабытын толорон, Нурба куоратыгар саңа форматтаах «Город женщин» кулууп тэрийдибит.

Аан бастаан алтынньы 28-гар, субуота күн, Нурба куоратыгар сонун тэрээһини Нурба тыйаатырын сырдык дьиэтигэр тэрийэн ыппыпыт. 29 араас идэлээх, тус-туһунан интэриэстээх, бэйэлэригэр эрэллээх, билиэн-көрүүн баһалаах

Нурбабэ «Город женщин» кулууп тэрилиннэ

кэрэ ангардар мустан бэйэ-бэйэлэрин кытта ирэ-хоро кэпсэтэн, саңа тэриллибит кулууп үлэтин, сыалын-соругун билстилэр, санаа атастаһытын истинг кизһэтэ буолбута.

Тэрээһиммит фуршеттан саһаламмыта, кырасыабай көрүгнээх, араас начыыннаах минньигэс канапешкалар, битэмииннээх сөрүүкэтэр утахтар көрсүһүүнү олус сэргэхтик ситимнээтилэр. Кэрэ ангардар кылгас кэмнэ йога алыптаах эйгэтигэр куустаран, уйулба уонна эти-сини чэбдигирдиигэ эрчилиннилэр.

Бары даһаны эргиччи интэриэһинэй, төгүүрүччү талааннаах кэрэ ангардар инники сорукутары, былааннары торумнаһан, сурукка тистилэр.

Сэтгэний 11 күнүгэр АЛРОСА дьиэтигэр «Үтүө санаа» көмөбө кыттыспыттар,

бастакы «Инвестиции» семинарга барыта 21 кэрэ ангардар кытыннылар. Инникитин «Город женщин» түмсүү сурунаал таһаарар санаалаах. Кулуупка сылдыааччылар айар хайысхаларынан, дьобурдарынан араас маастар-кылаастары ытытталларыгар, араас темалаах көрсүһүүлэргэ «Хартууна» профессиональной фотограф кытта сөбүлэн түһэристилэр. «Город женщин» саңа сүүрэн кулууп үрдүк таһымнаахтык үлэтин саһалаабытын истинг эһэрдэ буолуохтун, - диэн үөрэ-көтө сонун кэпсэтэ.

«Город женщин» кулууп үлэтэ сайдарыгар, кэрэ ангардар сынньаланнарын туһалаахтык атааралларыгар түмсүү тэриллибит кэрэхсээр ээр. **АНТОНИНА СЕМЕНОВА.**

Ульяна Никифоровна Васильева (Прокопьева) дьонноро ыанньык ферматыгар үлэлиир буоланнар оһо саһа ферма үлэһиттэрин, оһолорун коллективыгар ааспыта. Ийэтэ Анна Дмитриевна Молотов колхоз бастың көрдөрүүлээх даяарката, нэһилиэк сэбэтиин депутата этэ. Бэрт кыра эрдэбиттэн ийэтигэр көмөлөһөөрү ынах ыһара, ньирэйдэри бостууктуура. Кыра Уля ийэтин анал ынахтарын, ньирэйдэри барыларын ааттарынан, өгнөрүнэн тута билэрэ. Убайа Михаил Никифорович республика биллиилээх отчута, балтын араас эр киһи үлэтигэр элбэхтик үөрэтэрэ, онон Уля кыыс кэлин мотоциклы, тракторы, массынынан холкутук ыгытара. Мас - от үлэтигэр, оннооһор дьизэ-уот тууутугар тийэ үлэлэһэрэ.

1961-63 сылларга 7-8 кылаастарга математикаба, физикаба уонна физкультураба мин үөрэтэн турардаахпын. Математиканы олус сөбүлүүрү уонна интэриэһиргиирэ. Оскуолаба үөрэнэ сылдыан дуобакка, сааһымакка олус үчүгэйдик оонньуура. Хаартыскаба түһэрэргэ, бэчээттиригэ эмиэ үөрэммитэ.

Нурба 1 №-дээх оскуолатыгар математикаба ситиһиилээхтик үөрэнэн 1966 сылга бүтэрэр уонна экзаменнарын холкутук туттаран СГУ математической факультетыгар үөрэххэ киирэр. 1971 сылга ситиһиилээхтик бүтэрэн Муома оройуонугар математика учууталынан үлэлиир. Ити бириэмэбэ СГУга «Сетунь» диэн аһар-суоттуур, аһара

Редакция почтата

Биир ыалтан үс физик

улахан миэстэни ылар аппарат кэлбитэ. Муомаба саңа үлэлээн эрэр учууталы программист наада диэн төттөрү ыгырбытара. Онон Муоматтан көһөн кэлэн ити үлэбэ пенсияба таһыар диэри хаачыстыбалаахтык үлэлээн кэллэ. Ол иһин Ульяна Никифоровнаны республика бастакы программиста диэтэххэ мэлдьэбэ суох буолуон сөп.

1970 сыллааха республиканскай кинопрокакка үлэлиир Тимофей Тимофеевич Васильевтыын харахтарынан хайбаһан, сүрэхтэринэн сөбүлэһэн Ульяна Никифоровна ыал буолаллар. Иллээх, эйэлээх ыал үс уол оһолонолор. Биридэрэ киинэ үлэһитэ, иккиһэ программист буолан уол оһо иитиитигэр улахан болһомтону уураннар, оһолор сайдалларын туһугар, ол бириэмэбэ атыыларан араас оонньуулары - конструктордары атыылаһаллара. Оһолор былдыһа-былдыһа араас техниканы таңан онороллоро. Аһалара киинэ аппараттарын сороһор дьизитигэр онороро. Оһолор аһаларын үтүктэн иһэрдэр паялынигынан туттарга үөрэммиттэрэ. Тимофей сороһор массына мотуорун дьизэбэ киллэрэн онорорун эмиэ интэриэһиргээн көрөллөрө-истэллэрэ уонна көмөлөһөл-

лөрө. Онон бэрт кыраларыттан техникаба сыста үөрэммиттэрэ. Оскуолаба да үөрэнэллэригэр физиканы чугастык ылынан үөрэммиттэрэ. Улаатан истэхтэрин айы РФМШ ытар олимпиадатыгар ситиһиилээхтик кытталлара. Ийэлэрэ оччолорго эдэр буолан сериаллары уһултаран киэһэ үлэтиттэн кэлэн көрөрө.

Улахан уол Кэскил оскуолаһы ситиһиилээхтик бүтэрэн Санкт-Петербург физико-техническай институтугар бэрт кэбээстик үөрэммитэ. Онно үөрэнэ сылдыан аты-эргизэн, экономист идэтигэр үөрэнэр институт студентатын кэргэн ылан икки оһону төрөтөллөр. Үөрэхтэрин бүтэрэн кэлэннэр Кэскил республика иһинэн өгнөөх металл комитеттарыгар отдел салайааччытынан билингэ диэри үлэли сылдыар. Кэргэнэ Татьяна Вячеславовна транспорт, сибээс, кэлин баайга-дуолга сыһыаннаһылар министрстволарыгар эпипэттээх үлэлэргэ үлэлээбитэ, билигин бочуоттаах сынньаланна олоһор. Уоллара Стасик СВФУга бэһис кууруска математика уонна информатика факультетыгар үөрэнэр. Кыыстара Диана олимпиадаларга бастаан Новосибирскайга оскуолаба үө-

рэммитэ уонна ити куоракка информативнай технология институтугар ситиһиилээхтик үөрэнэ сылдыар.

Иккис уол Сарыал кэргэнинэн Валентина Кимовнаһынын физик-электронщиктар. Медицинскэй киин хайа үлэбэ кириэбиттэн кэлбит араас көрөр-истэр омук тэриллэрин барыларын холбоон, көрөн-истэн, өрөмүөннээн кэлиилэр. Сарыал элбэхтик кыраныһса таһыгар таһан үөрэннэ, практика бөбө баран, билигин Россияба тарбахха баттанар электронщик буолан, Москвадан эрэ салаллар үлэһит. Кэргэнэ Валентина Кимовна билигин бочуоттаах сынньаланна олоһор. Улахан оһолоро Артем билиитинэн-көрүүтүнэн Россияба уон иһигэр киирэр. Билигин Кореяба үрдүк технологическай институтка, кыыстара Нина сэттис кылааска 17 №-дээх оскуолаба ситиһиилээхтик үөрэнэ сылдыаллар.

Үһүс уол Нургустан идэтинэн эмиэ физик, кэлин экономист идэтин баһылаабыта. Билигин куорат ЖКХ-гар кылаабынай экономистынан үлэлиир. Кэргэнэ Нургуяаана Сергеевна идэтинэн экономист. Билигин Строительнай рынокка идэтинэн үлэлиир. Уоллара

Сандал бэрт кыра эрдэбиттэн сайдыылаах оһо этэ. Биэһигэр-алтатыгар араас хаһыаты иннигэһэ суох чуолкайдик аһаһара. Н.И. Шамаев оскуолатын ситиһиилээхтик бүтэрэн, билигин Москва куорат физико-техническай институтугар олус ситиһиилээхтик үөрэнэ сылдыар. Кыыстара Ульяна Владыстока биир киэн туттар институтугар үөрэнэр.

Бу Россия араас куораттарын университеттара, институттара балысхан сайдыы түмүгэр таһымнара олус күүскэ үрдээтэ. Барыларыгар саңа оборудованиелары үөрэтии, технологияны тупсарыы, автоматизация, информатизация, компьютеризация бөбө киирэн бүтэрэр оһолорго үлэ буларга барыта табыгастаах буолла. Манна төрөппүт оруола, оһо бэйэтин баһата эрэ наада. Манна аһалара, эһэлэрэ, Саха сирин киинэ искусствотын туйгуна Тимофей Тимофеевич, ийэлэрэ, эбэлэрэ, Российскай Федерация үрдүк үөрэхтэһингэ бочуоттаах үлэһит Ульяна Никифоровна үлэлээх, үөрэхтээх оһолоруттан, сиэннэрэ бары аныгы үйэбэ наадалаах үөрэхтэргэ киирэн үөрэнэ сылдыалларыттан сүргэлэрэ көтөүллэр, санаалара чэпчиир, үөрэллэр-көтөллөр.

П. Н. ЕФРЕМОВ, убайдара, Нурба улуухун, Чаппанда нэһилиэгин бочуоттаах олохтооһо. Дьокуускай к.

Геннадий АНТОНОВ.

Соторутаабыта улуус педагогической династияларыгар Федоровтар династиялара збилиннэ. Нурба к. «Кыталык» КД-гар Аан дойдутаабы учуутал күнүгэр аналлаах үөрүүлэх тэрээһингэ династия бэрэстэбиитэлин - СӨ үөрэтириитин туйгуна, «Учууталлар учууталларын» Евгений Егорович Федоров уонна кини кэргэнин, олобун эмиз оҕону-ыччаты үөрэтиигэ-иитиигэ анаабыт Валентина Давыдовнаны сыанаба таһааран чиэстээбиттэрэ.

Соторутаабыта кэргэнни Евгений Егорович уонна Валентина Давыдовна Федоровтар эрдээксийэ кэлэ сырыттылар. История учуутала идэлэх Евгений Егорович мин учууталым буолар, Маардаабы СТПУ-га биһиэхэ эстетика, совправо уонна политэкономия биридимизтэрин үөрөспүтэ. Сымнаҕас уонна үтүөкөн майгылаах буолан, уолаттар бары даҕаны сөбүлүүр учууталбыт этэ. Оттон кини кэргэнэ Валентина Федорова Маар оскуолатыгар нуучча тылын учууталынан, оскуола завуунан, кэлин Реабилитационнай киингэ соцпедагогунан үлэлээн кэллэ, улуус уонна өрөспүүбүлүкэ биллиилээх уопастыбанньыга, СӨ үөрэтин туйгуна.

«Биһиги, Федоровтар дьиэ кэргэн, педагогической династия буолбуппутугар үөрүүбүт улахан, - диир Валентина Давыдовна. - Педагогической династияны төрүттээччинэн кэргэним аҕата, эһэбит, Хорула нэһилиэгиттэн бастакы олохтоох учуутал уонна дириэктэр Егор Кононович Федоров буолар. Егор Кононович Хорула нэһилиэгин номоххо кирибит кинигэ, кылгас да буоллар, дьонун олоҕу олон ааспыт. Хорулалар кинини дириэктэр Егор Кононович Федоров уонна аатын инэрбиттэрэ.

Егор Федоров очотообу олох уустук кэмигэр, 13 сааһыгар оскуола үөрэнэ кирибит уонна 7 кылаастаах оскуоланы бүтэрэн баран, учууталлар тийбэттэриттэн 1937 сылтан нэһилиэгэр учууталынан үлэлээбит. Дьон ахтарынан, хас күһүн аайы оскуола аһыллыан ининэ, 10-тан тахсалы кэстөөх ыраах учаастактарынан, үрэхтэр бастарынан олохтору аһаллар кэрийэн, үөрөх туһатын туһунан дьонго тоһоҕолоон өйдөтөрө, үөрэххэ хабыллар оҕолору чуолкайдьыра.

Егор Кононович 1939 с. Бүлүүгэ 3 ыйдаах начаальный оскуола учууталларын бэлэмниир кууруска үөрэммитэ, 1944 с. кэ-

Педагог уонна уһууааччы сыла

Номоххо кирибит дириэктэр Егор Федоров педагогической династията

Учуутал күнүгэр Федоровтар династияларын чиэстээһин.

тэхтэн Бүлүү педучилищетын 1 кууруһун бүтэрбитэ, эһилигэр Дьоккуускайга пединститут бэлэмнэни кууруһугар үөрэммитэ. Оттон 1948 с. пединституту бүтэрбитэ. Араас сылларга холкуоска, ааҕар балаҕанга эмиз үлэлээбит, Акана начаалынай оскуолатыгар сэбиэдиссэйдээбит, военруктаабыт.

Егор Кононович олобун тиһэх сылларыгар Хорула оскуолатыгар саха тылын уонна литературатын учууталынан, оскуола дириэктэринэн ситиһилээхтик үлэлээбитэ. Оскуолатыгар спорт саалатын, үс үөрэнэр кылаас хоһун уонна учууталыскайы саҥа маһынан урукку оскуолаҕа сыһыары туттарбыта. Оскуола таһыгар киэн спортивной былаһаакка онгоһуллубута. Ат-оҕус көлөлөөх кэмгэ ити үлэлэри бэрт кылгас кэмгэ, саас саҕалаан баран күһүн оскуола аһыллытыгар барытын бэлэм онорбуттара.

Партийнай тэрилтэ сэкирэтэрин быһытынан нэһилиэк иһигэр ытыллар хаһаайыстыбаннай, култуурунай-сырдатар үлэлэри иилээн-саҕалаан тэрийэрэ, оскуола учууталларыгар полит-үөрэҥи ытытара. Үөрэнээччилэрэ Егор Кононович сүүрүүгэ, атах оонньууларыгар уонна тустууга лаппа үчүгэин, күрэхтэһиилэргэ кыайылаах тахсарын, дьону спорка сыһыаран сүүрүүгэ, мас тардыһытыгар, саахымакка уонна дуобакка дьарыктыгырын, күрэхтэһиилэргэ судьуйалырын туһунан элбэхтик ахтыбыттара баар.

Егор Кононович оҕону-ыччаты фольклорга сыһыарарга эмиз үгүс үлэни ытыттар эбит. Оскуола үөрэнээччилэрин кулуупка олонхоһуттар күрэхтэһиилэригэр сырытыннарынан, сарсыныгар урукка бэҕэһэ кэпсэппит олонхо тиэмэтин ырытынан үөрэтэллэрин истинник суруйбуттар этэ. Үөрэнээччилэрэ кини саха литературатын төрүттээбит

классик-суруйааччылар А.Е.Кулаковскайы, А.И.Софроновы, Н.Д.Неустроевы уонна саха фольклорун олус ингэн-тонгон туран үөрэтэрин ахталлар. Үөрэтэр биридимизтэригэр үрдүк билиилээҥин, кытаанах ирдэбиллээҥин, хас биридди уруогар оҕо болҕомтотун тардар гына эбии босубуйаны уонна олохтон холбурдары киэнник туһанарын, олус умсугутуулаахтык, наһаа кыһанан-мүһэнэн үөрэтэрин иһирэхтик саньыллара.

Егор Кононович 1951 с. Дьоккуускайтан өрөспүүбүлүкэ бастын учууталларын научнай-практической кэмпириэсийэлэриттэн төннөн иһэн, сөмөлүөт саахалыгар түбэһэн, баара-суоҕа 34 сааһыгар хомолтоохтук олохтон туораабыта. Кинилиин бииргэ сөмөлүөт саахалыгар түбэһэн, тыыннаах ордурут Нурба 1 №-дээх учуутала Валентина Андреева кэпсириинэн, Егор Федоров сөмөлүөт саахалыгар дьон олобун быһыаары, бэйэтин олобун толук ууран геройдуу өлбүт эбит. Лүөччүк саахал туһунан сэрэппитин, курданалларыгар эппитин кэннэ дьон уолуун хаалбыт, аймалҕан саҕаламмыт. Онно Егор Федоров дьону уоскуталаан, кириһиллэрин курдартан туттарыналарыгар көмөлөһөн, сорохторун курдарын туттаран миэстэтигэр төннөн истэбинэ, сөмөлүөт мастарга саалан үс аҕы хайа ыстаммыт, онно кини тура сылдьар буолан сиргэ быраҕыллыбыт, үрдүгэр тимир игии, тоһоҕолоох дьааһыктар түһэн, тутта барбыт. Валентина Андреева: «Өскөтүн Егор Кононович бэйэтин эрэ санаабыта, турбакка хам баанан олорбута буоллар, тыыннаах хаалардааҕа, оттон 5-6 киһи суорума суолланыахтааҕа» диир улаханлык долгуйан олон кэпсиир эбит. Ол саҕана Егор Федоров уола Евгений 1-дээх, саҥа төрөөбүт кыһа аҕыйах хонуктаах эрэ хаалбыттар эбит.

Пед. династия төрүттээччигэ Е.К.Федоров.

Этэнгэ эбитэ буоллар, эһэбит төһөлөөх элбэх ыччаты иитэн-үөрэтэн таһаарыа, нэһилиэк, улуус, өрөспүүбүлүкэ сайдытыгар көмөлөһүө этэй.

Егор Кононович кэргэнэ Матвеева Екатерина Андреевна Бүлүү педучилищетын бүтэрбитэ, Хорулаҕа өр сылларга ситиһилээхтик учууталлаан дьонсэргэ ытыктабылын ылбыта. Оҕолорун дьонун көмөтүнэн иитэн-үөрэтэн атахтарыгар туруорбута, үөрэхтээх-үлэһит дьон онортообута. Эһэбит уонна эбэбит олохторун билигин 2 оҕо, 30-ча сиэн уонна 1 хос сиэн салгыыллар.

Кэргэним Евгений Егорович СГУ-ну бүтэрэн, өр сылларга Маар орто оскуолатыгар история учууталынан үлэлээбитэ. Кэргэним балта Розалия Егоровна - саха тылын учуутала, Чурапчыга, оттон Дьоккуускайга үлэлээбитэ. Кини кыһа Айта идэтинэн үһүс көлүөнэ саха тылын учуутала буолар.

Биһиги 5 оҕолоохпуттан 2 кыыспыт олохторун учуутал идэтин кытта ситимнээтилэр. Елена Евгеньевна СГУ БГФ-ны химия уонна биология учуутала идэлээх бүтэрбитэ. Оскуола үлэлээн баран Нурбаҕа оҕону эбии үөрэхтээһин Киинигэр «Калейдоскоп» оҕо телестудиятын салайбыта, СӨ үөрэтин туйгуна. Кини салайар телестудията өрөспүүбүлүкэ бастаан, кыыспыт 2016 с. «СӨ эбии үөрэхтээһин бастын педагога» буолбута, СӨ Бэрэсидьиэнин 100 тыһ. солк. гранынан наҕараадаламмыта. Хас да сыллаабыта Учуутал сылыгар өрөспүүбүлүкэҕэ кинэ эбэстэбиитэ ытытыллыбыта. Онно Елена Евгеньевна эһэтин дойдутугар Хорулаҕа тахсан элбэх киһини көрсөн-кэпсэтэн, үгүс матырыйаал хомуйан «Тыыннаах ситим» диир документальной киинэ устубута. Өрөспүүбүлүкэҕэ кинэ эбэстэбиитэ кини киинэтэ кыа-

йыылаах тахсыбыта.

Орто кыыс Екатерина Евгеньевна Чурапчытаагы физкультурнай институту бүтэрбитэ, Хорула оскуолатыгар физругунан, тренеринэн, оттон кэлин Дьоккуускайга 3 №-дээх оскуолаҕа физругунан үлэлиир. Кини кэргэнэ, күтүөпүт Михаил Михайлович Дедюкин физкультурна учууталынан, оттон полицияҕа үлэлээн кэллэ.

2017 с. Е.К.Федоров төрөөбүтэ 100 сылыгар кини Дьоккуускайга олохсуйан олохтор үөрэнээччилэрэ ахтыы суруйан, Розалия Максимовна «Өрүү сырдаан көһүн» диир киингэни хомуйан онорбута. Эһэбитин, чаччы достойнай киһини, Федоровтар династиялара тумус туттабыт, холобур онго-тобут. Дойдотун туһугар бэриһилээх учуутал уонна салайааччы, дьин-чаччы патриот киһи этэ. Хорула дьон-сэргэтэ эһэбит Егор Кононович аатын олус күндүтүк өрө тутар, ытыктыыр диир биһиги олус истинник саныыбыт».

Хорула нэһилиэгиттэн бастакы олохтоох учуутал, улахан педагогической династияны төрүттээччи Е.К.Федоров оҕолоро, сиэннэрэ аҕаларын, эһэлэрин килбиэннээх суолун чиэстээхтик салгыыллар. Норуот хаһаайыстыбатынан араас салаатыгар ситиһилээхтик үлэлиир сылдьаллар. Улахан уоллара Архан Давид Уссурийскайдаагы Суворовскай байыаннай училищени, Дьоккуускайдаагы пединституту, Санкт-Петербургтаагы гуманитарнай университет юрфагын үөрэнэн бүтэрбитэ, ИДМ бэтэрээнэ, билигин Москваҕа СӨ Бастайааннай бэрэстэбиитэлиститибэтигэр үлэлиир, салааттар сэриигэ сырыыларын, кинилэр төрөптүтэрин кэлиилэрин-барыларын көрөр-истэр, көмөлөһөр эбээһинэстээх. Кыра уол Егор Евгеньевич Москватаагы юридической институт Дьоккуускайдаагы филиалын бүтэрбитэ, полицияҕа уонна «ПЭСАЗ» тэрилтэҕэ үлэлээбитэ, СВО кытыылааҕа. Кыра кыыс Тамара Евгеньевна Дьоккуускайдаагы медколледжы уонна Сибиридээби потребкооперация университетин бүтэрбитэ.

Уһун уонна баай историялаах учууталлар династияларын туһунан өссө да элбэҥи суруйуоҕу хаһыат кээмэйэ көңүллээбэт. Е.К.Федоров туһунан, итинэнэ 40-50-с сылларга Нурба оройуонугар, чуолаан Хорула сиригэр-уотугар олох-дьаһах, норуот үөрэтиритэ хайдах сайдан кэлбитин туһунан «Өрүү сырдаан көһүн» киингэттэн ааҕан кэрэхсиэххитин сөп диир санаалаах түмүктүүбүн.

Өбүгэ аартыга

Кини бу орто туруу бараан дойдуга айыллан кэлэн, олох олон, айан-тутан ааспытын туоһута - кини олоһун суола буолар. Ким эрэ суола ингири сап курдук синньигэс, быстаҕас буолуо, онтон киминэн эрэ тэргэн аартык курдук тэнийэн, кэтирэн кэстүө. Онуоха эбии эн олоһу суолгар удьуордарын-сыдыаннарын суоллара ситимнэстэҕинэ, ситиһилээх олохторо холбостоһуна, дэ чэхчы, айгыр силик, аламай дугуй аартык буолан үйэлэр тухары сырдыгы, туналыа туруу буоллаҕа.

Сындыыс сулус курдук

Бу суруйуубутугар Нурба уһулуччулаах кинитэ Дамиан Афанасьевич Кочнев уонна кини удьуордарын туһунан сэгэтэ түһэн сырдатыхпыт. Дамиан Афанасьевич олоһо өр кэмнэргэ «хаптаһанан» турбут кэриэтэ этэ. Ол иһин да буолуо, күн бүгүн даҕаны кини олон ааспыт олоһор ыйытылар үгүстэр.

Д.А. Кочнев 1870 с. Нурба сэлэннэтигэр бааһынай ыалга төрөөбүтэ. Аҕата – нуучча, ийэтэ – саха этилэр. 1894 с. Дьокуускайга духовнай семинарияны бүтэрэр. Үөрэҕэр үксэ “туйгун” сыанаҕа үөрэммит. Нөһүө сылыгар Казань куоракка Императорскай университетка юрист үөрэҕэр кириэр. Онно кинини православнай миссионерскай уопастыба Сүбэтэ анаан-минээн “с выдачею ему прогонов на счет суммы” диэн ыһытты. Казаньга Д. Кочнев “Братство Святого Гурия” иһинэн баар тылбаас хамыһыатыгар үлэспитэ биллэр. Манна кини Евангелиены тылбаастаһыта, саха букубаарын онорсубута уонна өссө сахаларга аналаах английскай тыл учебнигин онорбута.

Дамиан Афанасьевич университетка үөрэнэр кэмигэр хакас омук уһулуччулаах кинитэ, профессор Н.Ф. Катановка (хакастыы аата – Пота Хызыл оглу) уһуйуллубута. Казань университетин библиотекатыгар Дамиан Афанасьевич учууталыгар Н.Ф. Катановка өйдөбүннүк тылларын суруйан туран бэлэх уммут, бэйэтэ онорбут “Саха букубаара” (1898) харалла сытар. Маны таһынан кини устудьунуур кэмигэр “О погребальных обрядах якутов Вилюйского округа” билим ыстатыйатын уонна “Очерки юридического быта якутов” диэн монографияны суруйбута. Ону барытын 2022 с. “Уһулуччулаах биер дойдугаахтарбыт суолларынан” чинчийэр-сырдатар бырайыак чэрчитинэн Нурба түмэлин дириэктэрэ А.А. Туманова уонна СӨ национальной архыбын үлэһитэ А.А. Захарова Казаньга тийиэнэр, тустаах үлэһиттэри кытта көрсөн, Д.А. Кочнев архыбын көрөн, үйэтигэр тураллар. Билингитэ Дамиан Афанасьевич онорбут английскай тыл учебнигин көрдөөһүн үлэтэ ытыллалар. Кэстүө диэн эрэнэбит.

Үөрэҕин бүтэрэн баран Д.А.

Уһулуччу кини уһулуччулаах удьуордара

Кочневтар дьиэ кэргэннэрэ. Оҕолор Лидия уонна Дмитрий.

Надежда Евменьевна уонна Парфений Никитич Самсоновтар.

Борис Дмитриевич Кочнев - Араассыйа уһулуччулаах нумизмат.

Кочнев идэтинэн үлэлиир. 1902 сылтан кини Верхнеудинск (билингги Улан-Удэ) куоратыгар олоһор. 1907 с. Забайкальскай уобаластан II Государственной Думага депутатынан талыллар. Манна кини Конституционной-демократической фракцияга уонна Сибири бөлөҕөр кириэр. Таһара дьиэлэрин хамыһыатыгар баара. “О пароходстве по рекам Амурского бассейна” диэн сокуону дьүүллэһиҕэ кыттыбыт. Д.А. Кочнев Нуучча географическай түмэтин чилиэнэ этэ. 1916 с. Иркутскай куоракка университет тэриллэригэр 1 тыһ. солкуобайы сиэртибэлээбитэ.

Дьалхааннаах 1917 с. Дамиан Афанасьевич Учредительнай мунньах талытыгар “Норуот көнгүлэ” баартыйаттан кандидатынан турбута. Ол быыбарга кини Г.В. Ксенофоновка уонна В. Панкратовка хотторбута. 1917 с. балаһан ыйын 5 к. Иркутскай куоракка кадеттар баартыйаларын мунньаҕар Д.А. Кочнев Быстах болдьохтоох бырабытылыстыбаны өйүүргэ ынгырыта. 1918 с. сааһыгар кини үрүгүнэр хамсааһыннарын генерала В.Е. Флугу кытта көрсүбүтэ биллэр. Онно Дамиан Афанасьевич кыһыллары утары быһаччы кирииститтэн akkaастаммыта, ол эрээри үрүгүнэр олохтоох атыһыттары-эргизмектэри кытта сибээһи олохтуулларыгар көмөлөспүтэ.

1919-1920 сыллар диэки Д.А. Кочнев суола сүтэр. Хайдах туох буолбута биллибэт. Сабаҕалааһын быһыытынан, кини 1919 с. Монголия быысаһытыгар баран Унгерн этэрээтин К.К. Рокоссовскай кыргарыгар түбэһэн өлбүт буолуон сөп. Онон ити курдук биер чаһылхай кинибит олоһун суола сындыыс сулус курдук күлүмнээн ааспыта.

Аймахтарыттан сэдиптээн

Биһиги хойукка диэри кини оҕолорун туһунан билбэт этибит. Түмэлгэ харалла сытар «Кочневтар төрүччүлэрэ» таһаарыа Дамиан Афанасьевич Дмитрий диэн уоллааҕа суруллубут. Уонна туох да суоҕа.

Надежда Евменьевна Самсонова (1901-1981) диэн үтүөкэннээх кини, ааттаах-суоллаах учуутал баара. Биһиги кинини кэргэнинэн Парфений Никитичтын элбэх учуобуннүк ааптарын, үөрэти саҕа методикаларын олохтооччу быһыытынан билэбит. Онтон кини аҕата Евмений уонна Дамиан Кочневтар биергэ төрөөбүт ини-биелэр буолалларын кини эрэ билбэт. Онно Дамиан Афанасьевич Надежда Евменьевна хаан-уруу чугас убайа буолар. Нурба түмэлигэр Н.Е. Самсонова тус архыба харалла сытар. Арай онно өт күөх чэрэниилэнэн суруллубут сурук кыбытылла сылдьар. Өйдөөн көрбүппүт, бай, Дамиан

Афанасьевич төрөппүт кыһа Лидия суруга эбит! Дээ, бу сурук Д.А. Кочнев оҕолорун дьылҕатын сырдаттыгы улахан суолталанан таһар.

Дамиан Афанасьевич Казаньга олоһор кэмигэр православиеҕа сүрэхтэммит француз дьахтарын кэргэн ылан икки оҕоломмут: Лидия (1903 с.) уонна Дмитрий (1908 с.).

Дмитрий Демьянович Кочнев (1908-1990) - биллиилээх суруналыыс, Аҕа дойдуга сэриитин кыттылааҕа. 1932 с. Иркутскай университетин быраап уонна хаһаайыстыба факультетын бүтэрбитэ. Үөһээ ахтылыбытын курдук, Дамиан Афанасьевич бэйэтин кэмигэр Иркутскайга университет арылларыгар 1 тыһ. солк. сиэртибэлээбитэ уонна олоһун бүтэһик сыллара ити куораты кытта ситимнээх. Онон кэргэнэ, оҕолоро Иркутскайга олоһор бадахтаахтар. Дмитрий Демьянович сэрииттэн 1946 с. эргиллибит. Ол сыл Киргизияҕа Фрунзе куоракка олоһусуор. Онно өр сылларга «Советская Киргизия» хаһаакка үлэлээбит, култуура салаатын баһылыр-көһүлүүр эбит. Хойут Мелиоративнай хаһаайыстыба институттарга экономическай кэспүт. Кини бастакы идэтэ - экономист этэ. Дмитрий Демьянович хас да кинигэ ааптара: «Огни театра: очерки о творческом пути Государственного русского драматического театра им. Н. К. Крупской» (1976), «Пока не поздно» (1982) о.д.а. Кини иппит кыһа Инна ньиэмэс тылын учуутала идэлээх, Фрунзе судаарыстыбаннай университеттыгар үлэлээбит. Уола Борис биллиилээх археолог, чинчийээчи-нумизмат. Кыра кыһа Марина библиотекар үөрэхтээх, идэтинэн үлэлээбит.

Оттон Лидия Демьяновна Кочнева туһунан билингитэ улахан билбэппит. Онон кини олоһун, оҕолорун туһунан сырдатар сыал-сорук турар. Манна бэлиэтээн аастааха, оҕолор аҕаларын аата Демьян диэннинэн суруллубут эбит. Бу, бука, дьиннээх аҕалара ким буоларын биллэр биричинэнэн кистээһинтэн тахсыбыт буолуон сөп.

Уһулуччулаах нумизмат уонна археолог

Дамиан Афанасьевич сиэнэ Борис Дмитриевич Кочнев (1940-2002) - билим эйгэтигэр дириг суолу-ийи хаалларбыт, аан дойдуга биллэр ааттаах-суоллаах учуонай. Кини кыратыттан археологиянан үлүһүйбүт. Оскуолаҕа үөрэнэр сылларыгар сайынгы сынныланар мэлдьи археологтар этэрээттэригэр кирисэн, чинчийэр экспедицияларга сылдьыһар эбит. Биридэ хайа эрэ сырытыттан Караханид манньаатын аҕалан кылааһынныкта-

рыгар көрдөрбүт. Онно хараҕа уоттанан, үлүһүйэн туран бу булумһутун туһунан кэпсээбитин ахталлар. Кырдьык, Борис улаатан баран билимгэ былыргы манньааттары чинчийэн кирибитэ уонна ол нөһүө, чуолаан Караханид судаарыстыбатын (каганатын) устуоруйатын үөрэтигэ сүгкэн кылаатын киллэрбитэ. Б.Д. Кочнев иннинэ ким даҕаны ангардас манньааттарга тирэҕирэн, бүтүн судаарыстыба устуоруйатын устатытуораты сиһилии үөрэппэтэҕин бэлиэтиллэр. Онуоха Борис Дмитриевич былыргы араб уонна түүр тылын бэйэтэ, ким да көмөтө суох үөрэппитэ сөхтөрөр.

Кини 9 сыл тухары уодаһынаах искэн ыарыһы кытта охсуһан, Израиль клиникатыгар сытан сырдык тыһа быстыбыта. Онно, өлүүн 4 хонук иннинэ, «Нумизматическая коллекция Караханидского каганата (991-1209)» диэн бүтэһик кинигэтин түмүктээн, уолугар Глеб Кочневка туттарбыт. Бу туһугар эмиэ улахан, модун санаалаах быһыы буолар. Б.Д. Кочнев барыта 190 билим ыстатыйатын, 200-кэ билим-популярнай ыстатыйалары, хас да кинигэни суруйбута. Кини бэйэтин кэнниттэн аан дойдуга ханна да суох манньааттар картотекаларын уонна «Свод надписей на караханидских монетах: антропони́мы и титулатура» диэн тиһилиги хаалларбыта.

Борис Дмитриевич аатын кинини кытта алтыспыт, билимгэ үлэлээбит дьон сүрдээбин ытыктаан, истинник ахталлар. Холобур, учуонай В.Н. Настич манньык суруйар: «В глазах друзей и коллег, знавших его близко, Борис был и навсегда останется Гроссмейстером, чья научная биография состоялась полностью. Но он был и живым человеком – умным, открытым, благородным, неизменно доброжелательным и отзывчивым, настоящим другом для своих друзей. Он не был чужд и простых житейских радостей: любящий муж и заботливый отец, неутомимый путешественник, особенно любивший побродить по горам, веселый рассказчик и благодарный слушатель, ценитель тонкого юмора, умело сочетавший искрометное застолье с удивительно глубокими философскими дискурсами – таким останется Борис в памяти тех, кому посчастливилось встретиться с ним на жизненном пути и быть его друзьями, и кому теперь его так не хватает...».

Ити курдук Нурба чулуу уола Д.А. Кочнев хаалларбыт суола-ийи кэм-кэрдии будулҕаныгар суураллан хаалбака, ол кэмгэ уонна инникигэ сирдиер эркээйи буолан сандаарар.

БОРИСОВ Б.Б.

Бүлүү өрүһүн хангас салаата – Марха өрүс аатынан 19 үйбэ Марха улууһа диэн баар буола сылдыбыт. 1824 сыллааха төрүттэммит биллэр, онон эһиил, 2024 сылга, Марха улууһа төрүттэммит өрөгөйдөөх 200 сыла туолар.

Бу улуус Марха өрүстэн Үөһэ Бүлүү анныгар Бүлүү өрүскэ диэри улахан сири тайаан сыппыт. Онтон 1930 сыллааха бу улууспут Ньурба улуугар уларыйбыт. Марха улуунун киининэн билингитэ Таркаайы нэһилигэ (Марха) этэ. Биер кэмгэ манна кулубанан

Быйылгы үөрэх дьылыгар Егоров П.С. аатынан Акана орто оскулатыгар 71 үөрэнээччилээхпит, уһуйаанга 28 иитиллээччилээхпит. Барыта 53 үлэһит, ол иһигэр уһуйааммыгыгар 18 үлэһит, уопсайа 31 педагог оҕолорбутун иитэн-такайан, үөрэтэн күннэтэ үлэлихамсы сылдылар.

Оскуолабытыгар биер сменан үөрэнэбит. Эбиэт кэнниттэн үөрэх таһынаагы дьарыктарынан оҕолорбут 100% хабыллан үөрэнэллэр. Ааспыт үөрэх дьылыгар оскуоланы биер оҕо бүтэрдэ. Жиркова Анжела Дьокуускайдаагы инновационнай технология колледжыгар “Право и организация социального обеспечения” диэн салаага киерэн ситиһилээхтик үөрэнэ сылдыар. 2022-2023 үөрэх дьылынаагы выпускниктарыт - 9, 11 кылаас үөрэнээччилэрэ судаарыстыбаннай экзаменнарын бука бары ситиһилээхтик туттарбыттара. Быйылгы үөрэх дьылыгар маннайгы кылааска 7 оҕо үөрэнэ киердэ.

Кэнники сылларга араас предметтэргэ эдэр учууталлар кэлэннэр биһиги Аканабытын, оскуолабытын сөбүлээннэр олохсуйа хаалан, ыал буолан, дьиз-уот туттан үлэли-хамсы сылдылар. Быйылгы үөрэх дьылыгар маннайгы кылааска 7 оҕо үөрэнэ киердэ. Кэнники сылларга араас предметтэргэ эдэр учууталлар кэлэннэр биһиги Аканабытын, оскуолабытын сөбүлээннэр олохсуйа хаалан, ыал буолан, дьиз-уот туттан үлэли-хамсы сылдылар. Быйылгы үөрэх дьылыгар маннайгы кылааска 7 оҕо үөрэнэ киердэ.

Оскуолабытыгар 2021 сыл балаан быйыттан “Точка роста”

Аһыкай, билингитэ Онхой, нэһилиэгин киһитэ Криговорицын Семен Александрович үлэлээбит. Кини кулубаланы олон Аһыкай нэһилиэгэр улахан ыһаагы тэрийбит.

Манна Алексей Елисеевич Кулаковскай-Өксөкүлээх Өлөксөй Үөһэ Бүлүү улуугар кэлэ сылдьан ааттаан тахса сылдыбыт. Кини бу ыһааха үс сэргэни туруорбута, сэргэбэ «1905» диэн суругун бэйэтэ суруйбута биллэр. Бу сэргэлэр сахалар үс куттарыттан - Буор куту бэлиэтиилэр эбит. Ийэ, Салгын куттар сэргэлэрэ Өймөкөөнгө, Чурапчыга баалара биллэр. Бу Өксөкүлээх туруорбут сэргэ-

Марха улууһа төрүттэммитэ 200 сылын көрсө

Аһыкайга айан

лэрэ Сайылык Эбэбэ, Онхойтон уонча биерэстэлээх сиргэ турбуттар. Билигин үс сэргэттэн биерэ баар, иккитэ охтубуттарынан 2015 сыллааха үтүктэн санга сэргэлэри туруорбуттар. Ол сыл Өксөкүлээх Өлөксөй сиэн кыһа - Людмила Реасовна Кулаковская ыалдыттан барбыт, эһэтин сэргэтин таһыгар алтан төбөлөөх, харысхал бэлиэлээх, “2015” диэн суруктаах бэйэтин сэргэтин туруорбута. Сэргэлэр турбуттара 110 сылыгар аналлаах суруктаах мэнгэ таас ууруллубута.

Дьэ бу тэрээһиннэри, бэлиэ даталары сүрүннээн Үөһэ Бүлүү Онхой нэһилиэгин Аһыкай сиригэр алтынны 19 күнүгэр көрсүһүү буолан ааспыт. Ньурба улууттан 20 киһилээх делегация буолан баран кэлбиппит. Альбина Ивановна Михайлова салайааччылаах Ньурба култууратын департаменын үлэһиттэрэ, Анна Андреевна Туманова сирдэбиттээх Ксенофонт Дмитриевич Уткин

аатынан Ньурбатаагы түмэлтэн, Үөдэй нэһилиэгин баһылыга Мария Пудовна Николаева уонна норуот маастара Владимир Иванович Саввинов. Кини Өксөкүлээх Өлөксөй онорбут сэргэтин кээмэйдэрин ылан, онно майгыннатан сэргэни онорон Ньурба дьон-сэргэ көрүүтүгэр таһаарыахтаах. Ону тэнэ, Елена Евгеньевна Федорова салалталаах хаалыктаах хаамынан дьарыктанар, бэйэлэрэ түмсүүлээх, айылҕаны, төрөөбүт дойдularын кэрэхсиир, сэргиир Ньурба куоратын кэрэ анаардара. Көрсүһүүнү Онхой урукку баһылыга, бу тоҕоостоох тиэмэ тула элбэхтик үлэлэнэ сылдыар Герман Егорович Отов тэрийэн ыппыта.

Билигин Аһыкай сиригэр элбэх дьон-сэргэ кэлэн ыалдыттан, алгыс ылан барар буолдулар. Манна ыраах Өймөкөөн улууттан кытары кэлэн бараллар эбит. Сэргэлэр тула сылын аайы оҕолор хоһоон аабытыгар күрэхтэһэллэр,

араас тэрээһиннэр ытытыллар.

Онтон Өксөкүлээх Өлөксөй кэлэ сылдыбыт кэмигэр кулубалаан олохтор Кривогорницын Семён Александрович мин хосхос эһэм буолар. Эбэм Семенова Маргарита Николаевна аҕата Семенов Николай Иннокентьевич Кривогорницын кулуба сиэнэ буолар. Манньык өбүгэлээхпинэн мин киэн туттабын уонна инникитин да билэн-көрөн устуоруйага хааларыгар үлэлэһиэм дии саныбын.

Онхой нэһилиэгин олохтоохторо минньигэс астаах сандалы тэрийэн, көмүлүк оһохтоох сылаас балаанга күндүлээн, тэрээһингэ сыһыаннаах викторина ыгтан, күндү ыалдыт курдук көрсөн атаарбыттара.

Көрсүһүү иһин барыларыгар барба махтал буоллун! Улуу киһитэ Өксөкүлээх Өлөксөй аата үйэлэргэ умнуллубатын, Үс сэргэлэр үс үйэ тухары турдуннар!

**Анжелина ЖДАНОВА,
XI кылаас.
«Ыллык» эдкорпост,
Ньурба, Хаҥалас.**

Педагог уонна наставник сыла

Оскуолабыт үлэтин туһунан

кабинеттара икки хайысханан үлэтииллэр. 2022 сылтан Соркомова А.П. салайааччылаах «Кустук» медиа киин айымньылаахтык үлэли турар. Бу сайын «Хас биердиги оҕо ситиһиитэ» федеральной проегынан оскуолабыт кэннигэр 750 кв.м футбол хонуутун ылан үөрүүбүтүгүс. Маны таһынан таһырды атаангы спортивнай площадкабытыгар 5 элементтээх полоса препятствий туруордубут. Соркомова А.П. салайааччылаах «Дьулус» оҕо тэрилтэтэ оройуонга, республикага биллэр үлэлээх.

Учууталларбыт, оҕолорбут араас таһымга, араас хайысхага ситиһиллэр күнтэн күн эбиллэ турар. Ол курдук, быйылгы үөрэх дьылыгар 5-6 кылаас үөрэнээччилэригэр «Юные дарования» оройуоннаагы математика олимпиадатыгар 5 кылаас үөрэнээччитэ Неустроева Нарыйаана призер буолла. ЯАССР үтүөлээх учуутала М.С.Егоров 110 сааһыгар аналлаах оройуоннаагы үөрэнээччилэр НПК-ларыгар 11 кылаас үөрэнээччитэ Николаева Иванна «Идейное основание патриотического воспитания» секцияга 2 миэстэ буолла (салайааччы Соркомова А.П.). Оройуоннаагы мас тардыһытын күрээбэр 9 кылаас үөрэнээччилэр Барабанскай Гриша, Афанасьев Роберт 1 миэстэ, 8 кылаас үөрэнээччитэ Жиркова Вера 3 миэстэ буолбуттара (тренер Барабанскай Н.Н.). Онтон бу уолаттарбыт оройуон сүүмэрдэммит хамаандатыгар киерэн Дьокуускай куоракка республиканскай мас тардыһыты күрээбэр баран сити-

һилээхтик кыттан кэллилэр. Афанасьев Роберт 3 миэстэ буолары ситистэ. Оройуоннай эстафетага 10 кылаас үөрэнээччитэ Солтуева Паша сүүрүүгэ личнай первенствога 2 миэстэ, команднай первенствога кыргыттар 3 миэстэ буолбуттара (тренер Барабанскай Н.Н.). Норуодунай комиссар, Саха АССР просвещениетын министриэ С.С.Сюльская төрөөбүтэ 115 сылыгар аналлаах оройуон оскуолаларын икки ардыгар ытытыллыбыт дуобакка күрээбэр биһиги оскуолабыт хамаандата 3 миэстэни ылбыта.

Ааспыт нэдиэлэбэ оскуолабытыгар Саха АССР норуотун үөрэтириитин үлэһиттэрин IX съездин делегата, Старшай учуутал Афанасий Федотович Афанасьева аналлаах «Кэскилгэ дьулуур» оройуоннаагы уоланнар аабылары тэрийэн ытытыбыт. Бу аабылары 2011 сылтан педагог-организатор Соркомова А.П. иилээн-саҕалаан ытар. Аабылар түмүгүнэн: 1 үрдэл – Николаев Рустам, П.С.Егоров аатынан Акана орто оскуолатын 6 кылааһын үөрэнээччитэ, салайааччы Васильева Н.В. (А.Ф.Афанасьев аатынан бириэмийэ стипендиаттарын анал бириһэ); 2 үрдэл – Андреев Арылхан, Маар орто оскуолатын 8 кылааһын үөрэнээччитэ («Акана нэһилиэгэ» муниципальнай тэрилии анал бириһэ); 3 үрдэл – Иванов Вадим, Ньурбачаан орто оскуолатын 6 кылааһын үөрэнээччитэ (Ньурба оройуонун үөрэтириитин салалатын анал бириһэ). Соркомова А.П. бэйэтин анал бириһэтин икки оҕоо туттарда: «Кэрэхсэбил-

лээх дакылаат» – Егоров П.С. аатынан Акана орто оскуолатын 6 кылаас үөрэнээччитигэр Татаринов Ромага (салайааччы Васильева Н.В.), «Кэскиллээх кулуһут» Маар орто оскуолатын 5 кылааһын үөрэнээччитигэр Васильев Русланга. Аабылар мунгутуур кыайылаабынан Егоров П.С. аатынан Акана орто оскуолатын 6 кылааһын үөрэнээччитэ Николаев Ньургун буолла (салайааччы Саввинова Е.Е.). Кыайылаахха Афанасий Федотович Афанасьев уолаттарын анал бириһэтир – планшет туттарылына.

Ити күн оҕолорбут Сюльская С.С. аатынан Сүлэ оскуолатыгар ытытыллыбыт норуодунай комиссар, Саха АССР просвещениетын министриэ С.С.Сюльская төрөөбүтэ 115 сылыгар аналлаах сахалыгы, нууччалыгы, английскайды тылын хоһоон аабытын күрээбэр ситиһилээхтик кыттан кэлииттэрэ: 7 кылаас үөрэнээччитэ Неустроева Уйгууна - 2 миэстэ (салайааччылар Аргунова С.Г., Сергеева У.Н.), 5-6 кылаас үөрэнээччилэрин «Стихия» бөлөбө 2 миэстэ (салайааччылар Аргунова С.Г., Сергеева У.Н.) буоллулар.

Онтон өрөбүл күн кыргыттарбыт оройуоннаагы волейбол күрээбэр 2 миэстэ буоллулар. Ити барыта бу үөрэх дьылын балаан иһин 1 күнүттэн ситиһиллэрбит. Онтон сыл устата өссө элбэх ситиһиллэр кэлиэхтэрэ диэн эрэнэбит. Мантан кыһын олимпиадалар саҕаланыхтара, араас аабылар, конференциялар буолуохтара, спортивнай күрэхтэр ытытыллыахтара. Билигин оскуола иһинээги олимпиадалар буола тураллар.

Биһиги оскуолабыт киэн туттар дьоннорун ааттарын төһө кыалларын үйэтир сатыбыт. Оскуолабыт РСФСР, Саха АССР үтүөлээх учуутала П.С.Егоров аатын сүгэр. Кини аатын үйэтирэгэ эмиэ сылын ахсын Егоровскай аабылары, араас тэрээһиннэри ытытыт.

Быйылгы үөрэх дьылыгар дойдубут хас биердиги оскуолабытыгар киербитин курдук биһиэхэ эмиэ оскуола театры, оскуола музейа, оскуола спортивнай кулууба киерэннэр таһаарылаахтык үлэлээн эрэллэр. Оҕолору үлэбэ иитии, патриотическай иитии улахан болҕомтоҕо сылдыар. Быйылгы үөрэх дьылыгар киерэн баран “Музейное дело” урукку таһынаагы дьарыкка (салайааччы Иванов А.С.) сылдыар 5, 7 кылаас оҕолору музейга дьарыктаналлар. В.А.Петрова аатынан Хаҥалас, К.Д.Уткин аатынан Ньурбатаагы музейдарга сылдьан элбэки биллилэр-көрдүлэр. Инникитин көрдүүр-чинчийэр үлэнэн дьарыктаныхтара.

Оскуолабыт дьизэтэ 2005 сыллааха үлэбэ киербитэ, олус киэн, сырдык, оҕо үөрэнэригэр, сайдарыгар сөптөөх дьизэ. Ол гынан баран, биер итэбэстээх: маннайгы этэспит кыһынын олус тымныйар. Тымныйарын кыайаары улууспут дьаһалтатын өйбүлүнэн араас элбэх үлэбарда, өрөмүөннэр ытытылынылар эрээри, хомойуох иһин, оскуолабыт сылыбата. Капитальнай өрөмүөн 2025 сылга былаанга киерэн турар. Онно оскуолабыт олус үчүгэйдик, сагалыгы тыһынын онгоһуллу уонна саамай сүрүнэ - сылыһа диэн бука бары үлэһиттэр, оҕолор, төрөппүттэр олус эрэнэбит уонна кэтэһэбит.

П.С.Егоров аатынан Акана орто оскуолатын директора Екатерина МИГАЛКИНА.

Патриоту иитии

364-с стрелковай дивизия 495-с медсанбатын учуоттамматах көмүүтэ диэн ааттаммыт сиргэ АНО «ПВМП в РС(Я)» иһинэн тэриллит «САХА СИРЭ – ИЛЬМЕНЬ» холбохтоох поисковой этэрээтэ Старай Русса куоракка тэриллит АНО ВПО «Медведь» поисковой этэрээтин кытта кыттыһан балаһан ыйыгар буйуннары көтөбүүгэ сырыттыбыт. Онтубут поисковиктар терминнэринэн «эксгумация воинов» диэн ааттанар. Саха сириттэн 12-бит, олохтоохтор 3-лэр. Уопсай хамандырыбыт 25 сыл поисковой үлэбэ эриллит Тума Игорь Александрович. Разведка үлэтинэн 30-сыл дьарыгыбыт, уруккута Мурманскайга сулуспалаабыт байыаннай киһи Гайдученко Олег Александрович салайда. Үһүс киһибит - 23 саастаах эдэр уол Снитков Святослав Андреевич, бэйэтэ билсириттэн Славик дэммитэ. Бу «Медведь» этэрээккэ колледжа үөрэнэ сылдьан 17 саастаабыттан сылдьыһар кэргэнэ суох сулумах уол. Олох буруһуна курдук түргэн-тарҕан туттунуулаах, кыайыылаах-хотуулаах эр бэрдэ. Этэрээт олоһор туох наада буолуохтааһын барытын билэр буолан, ким да соруйуута суох, барыга бары да ҕаамаһа, нууччалыы эттэххэ «на подхвате» сылдьар, үлэлээн бүтэрэн-оһорон иһэрин биһиги, сааһырбыт дьон, ымсыра эрэ көрөбүт. "Дьэ бу буолар, байыас диэн" дэһэбит. "Бу уолу дьийэбэ илдьэ баран сылгы көрдөрбүт киһи" диэн сылгылаах киһи быһытынан Сергей Григорьевич хайдах да хайгыан билгитинэ көрүтэлиир. Славик биһиги уолаттарбытын көбүлээн лааһыр тэрээһинин үлэтин барытын үмүрүтэн кэбистилэр. Бу уолга тэҥнэһиэх айылаах Андрей Андреевичпыт кытта даанын биэрдэ, сааһыран хааллахпыт диэн баһытарбытын билинэр, кылап-халап көрүтэлиир. Славик хаһар сирбитигэр айаннырбытыгар арыт иннибитигэр, арыт кэннибитигэр буолу-талаан сырытта.

Сирбитигэр тийдидит, инструктаж кэнниттэн үллэстэн үлэ сафаланна. Уолбут шубунан анһыталаан, манан манник хаһын диэн көрдөрөөтө. Сирбит үрүт аранаттын син өр тиниктэһэн хастыбыт. Буора, туой хаһыта, туох аанһа буолуой, хаһарга кытаанаһа дьикти. Көмүллүбүт сирдэр үрдүлэригэр сорох сиринэн мас саба үүммүт, оһор арыый кыралар. Онтон кытыгытыгар үүммүт мастар балачча улахаттар, силлестэрэ адаарыһан эбии мэхэйдэри үөскэтэллэр. Силлестэри кытта, туура тарда сатаан, ырычаахтаһы бөҕө, арыт сүгэлэнэбит. Святославпыт ким хайа иннинэ бастакы буйуну була оуста. Онтон атыттары кэрийэ сылдьан "манник гынын, итинник гынын" диэн көрдөрөн биэрэр, сүбэлиир.

Утуу-субуу бары да булан бардыбыт. Биһир да оҕо куттанан турбутун көрбөтүм. Уолаттарбыт хата кимнээбэр боччуларан үлэлиллэр. Аны нарылааһын үлэтэ сафаланна. Унуохтары

Старай Руссаҕа поисковой үлэ. Хаһыы үлэтэ

Хаһыы түгэнэ, үрдүгэр мас үүммүт.

алдыапат буола сатыыбыт. Сотору-сотору "Славик!" дэһэбит, ыңгыран сүбэлэттэрэбит. Святослав улахан баһайы бакыр быһахтаах, туттарга наһаа табыгастаах.

Сорох буйуттар кэккэлэһэ сыталлар, сорохтор атаһаһан сыталлар. Үрүт үрдүлэригэр уурталаабыт сирдэрэ эмиэ бааллар. Кубус кураанах онкучахтар ингин баар буолллар, хайыаһыты атыны хаһан барар буоллахпыт дии. Сорох онкучахтарбыт кэлтэччи хаһыллан хаалбыттар, буйуттар кыраамталара онкучахпыт кытыгытыгар көстөллөр. Оннук сирдэри кэнэтэн мучумааннастыбыт. Элбэх киһи көмүллүбүт сиригэр унуохтар быстарын буора арыый сымнаһас. Оннук сирдэргэ шубунан астаһа киһи илиитигэр анһарга сымнаан ылара биллэр. Бастаан анһарга кытаанах, онтон салгыы анһарга сымныы түһэр. Анһыма-лаабытын кэннэ эмиэ кытаатан барар. Төһөнөн өр ол сымныы түһэриттэн сылыктаан, элбэх киһи дуу, соҕотох киһи дуу сытар быһыылаах диэн таайыаһа сөп эбит. Арыый сымнаһас буордаах сиргэ түбэспипит буоллар хара бастакыттан оннук быһаарыаһа сөп буолуо. Ону биһинээн буорбут аһара кытаанах буолан бастаан утаа кыайан биллэрбэт этэ. Кэлин хаспалаабыт кэннэ шубунан астаһа дьэ биллэр буолбута. Поисковиктар ол иһин саас эрдэ талаһан көрдүү бара сатыыллар эбит. Саас буор үрдүкү араната хаар уутуттан илийэн сымныыр буоллаҕа дии. Уонна от хойуутук үүммүт сиригэр хаар баттаан от сиргэ сыстан сир оллура-боллура ырылычы көстөр дииллэр. Биһинээн ойуур быһа буолан туох да от мэхэйэ суох. Сир онхойбута киһи хараһар биллэр. Бастаан үлэбитин сафалыырбытыгар ол онхойбуттарынан сирдэппипит.

Буйуттары үксүн 1 миэтир кэринэ дирингэ көмөллөр эбит. Арай биһир буйуну 1,5 м диринтэн буллубут. Тоҕо оннук чуолаан кинини эрэ диринник көмүттэрэ буолла, чийэс бочуот биһир көрүңэ эбитэ дуу.

Мосин винтовка ыстыгыга.

Билигин кэлэн ону туох да диэн быһаарар кыах суох. Биһир онкучаһа төбөтө суох киһи тахсыбыта. Тулатыгар көрдөөн көрбүппүт да суох аага суох. Ол аага бу түбэни бомбалыыллар эбэтэр пушканын ытыалыыллар быһыылаах дэһэбит. Муннааһын онно түбэһэн төбөтүттэн мэллйдэбэ диэн быһаарыбыт.

Онкучахтары барытын нүөмэрдээн иһэбин, хас буйун көтөбүллүбүтүн бэлиэтэнэбин. Көтөбүллүбүт буйуттары төһө кыалларынан чинчийэ сатыбын. Эттүк унуоһун устатынан кээмэйдээн төһө үрдүк унуохтаах буйун буоларын сабаҕалыбын. Андрей Андреевич үрдүгэ 186 см, өттүгүн унуоһа 48 см. Андрейбытыттан улахан дьонно бааллар эбит. Эттүктэрин унуоһун устата 49 см, 51 см бааллар. Ол чинчийэ сылдьаммын биһир улахан төбөлөөх (кээмэйэ 18x18 см) 180-ча см үрдүктээх, хара баттахтаах буйун баара көһүннэ. Хара баттахтаах, ол аага Азия олохтооһо буолуон сөп диибин. Ханник омуһун быһаарар, кээмэйдирбиттэн атын, туох да албаһым суох. Кэлин эмиэ биһир хара кылгас баттахтаах киһи көһүннэ. Кээмэйдээн быһаарыбытым 165-170 см курдук үрдүктээх буйун эбит. Төбөтө бэйэтин сибиэнинэн 15 см курдук. Сырдык син уһун соҕус баттахтаах биһир буйун эмиэ көстүбүтэ. Атыттарга баттах ингин баарын көрбөтүм.

Быйыл саас чуолакай Старай Руссаҕа көрдүү барарбыт биллибит кэннэ СВФУ ректорыгар сурук суруйбутум. Ньизэмэстэр көмпүт дьоннорун көрдүү барабыт. Баһар саха дьонун булуохпут. Туох да дөкүмүөннэрэ суох буолуо, унуохтара эрэ хаалбыт буолуохтаах, ол иһин ол унуохтарынан саха киһитэ баарын суоһун быһаарарга анал үлэ-

Луоскаҕа буйун аага.

Штык нож СВТ, гильза 45 мм.

СЗФ музейыгар экспонаттары туттары.

һиккин дуу, устудьонун дуу анаа диэн ис хоһоонноох этэ. Саха киһитин буларбыт буоллар, дойдутугар Саха сиригэр аһалан көмүө этибит диэбитим. Ону бастаан 5 киһини аныаһытын сөп диэн үөрдүбүттэрэ. Онтон биһиги бары ороскуопутун бэйэбит уйунан барар дьоммут диэбиппиттэн куттаммыттара эбитэ дуу, атын туох эрэ биричиинэнэн эбитэ дуу, аккаастаабыттара. Ржевка барабыт, икки аңы хайдыбаппыт диэн быһаарыбыттара. Хара баттахтаах булбут буйуттарбыт уопсай көмүүгэ бардахтара ол. Азияҕа хара баттахтаах омуһ элбэх. Пинаевы Горки таһыгар братскай көмүү баар, сонно үрдүгэр кыра музейдаах. Онно көрдөххө ити түбэһэ элбэх казах дьонно көмүллүбүттэр эбит. Онон сылыктаатаахха, хара баттахтаах буйуну муһа казах да буолуон сөп курдук.

Эбиэккэ разведчиктар кэллэхтэринэ хаһар сирбитин миноискательынан тыһаһаттан көрөбүт. Тыһаһыр сирдэр бааллар. Ол аага туох эрэ тимир баар буоллаҕа. Кэлин буйуну хостоон таһаарытыгар илиитигэр дуу, атаһар дуу тостууну тутар тимир шиналаах буолаллар. Дэлэй миноискательлаахпыт буоллар буйуттар ханна табыллан өлбүттэрин быһаарыаһа сөп эбит дии санаатыбыт. Миноискатель баарыгар түбэһиннэрэн биһир буулдьаны буйун өттүгүттэн булан ылыбыт, иккис буулдьа буйун түөһүттэн көһүннэ. Үһүс буйун тоноһонуттан улахан баһайы снаряд дуу, буюмба дуу үлтүркэйин буллубут. Ити айылаах улахан үлтүркэй арааһа буйуну тутатына өлөрбүтэ буолуо. Ол онкучахтан уон буйуну таһаарытыбыт. Сабаҕалааһа элбэх артиллериянан

ытыалааһын дуу, буюмбалааһын дуу түмүгэ буолуо диэн сэрэйэбин эрэ. Миноискательбыт дэлэйэ буоллар элбэх буулдьаны, оскуолагы булуо этибит.

Кэлэритигэр көстүбүт биһир буулдьаны, оскуолакпытын Северо-Западной фронт музейыгар экспонат быһыытынан туттардыбыт, Буйун түөһүттэн көстүбүт буулдьа Нурба оройуонугар кэлиэбэ. Поисковой үлэни Нурбаҕа пропагандалыырга, тэрийэргэ анаан музей аһыллара буоллар дэлэлээх бэрт буолуо этэ дуо. Оскуолагарга поисковой үлэбэ кыттыһан, баһалаах оҕолору түмэн ячейка тэрийэлиэххэ баара, оройуонна салайар киһини үлэлэтиэххэ тоҕо саатаммата эбитэй. Итинник тэриннэххэ оскуола оҕолорун патриотическай тыһыҥа иитиигэ биһир сүрүн төһүү күүс буолбат үһү дуо.

Бу сылдьыбыппыт тухары айылҕабыт барахсан үтө дьылаһа сылдьарбытын билбит курдук туран биэрдэ. Бэрт кыратык түүн икитэ эрэ ибириэ түстэ. Старай Руссаҕа бүтэммит айаннаан кэллибит. Халлааммыт сөптөөбүн кэтэстим диэтэ быһыылаах, бүтэн кэлээппитин кытта ардахпыт дьэ түһэр курдук түстэ эбээт, курулатыы бөҕө, ол тыала күүһүн.

Уолаттарбыт хаһыы кэмин тухары бэрт үчүгэйдик сырыттылар, үлэлэтилэр. Төһө да ыарахан буоллар хаһыыттан олох араһыахтары баһарбаттар. Разведкаҕа күүспүтүнэн анаан ыталыбыт. Миноискательынан үлэни поисковик эбэһээт баһылааһа диибит. Ол эрэ кыһалҕатыттан уолаттар разведкаҕа барсаллар.

Сорох дьонно барыаһыт иннинэ дойдубутугар айыырҕаһын бөҕө этилэр. Куһаҕаны киһи айыырҕыан себө буолуо ээ. Оттон бу сураһа суох сүппүт буйуттары булан, саатар буйун курдук бочуоттаан-чиэстээн көмүллэллэригэр туох куһаҕана кэлиэй. Баһар хаһан эрэ ааттара-суоллара биллиэ дии. Оччоһуна аймахтарыгар эрэ буолуо дуо, дьон-сэргэ орто тугар барыларыгар бу буйун үтө аата тиллиэ дии. Итини таһынан поисковой үлэттэн киһи куттанара туох да суох, сыстыганнаах ыарыттан кинилэр өлбүт буолбатахтар. Дойдуларын өсөөхтөн көмүскээри тийээн эттэрэ-сииннэрэ сэймэктэнэн өлбүт дьонно. Биһиги бары ону өйдөөхтөөхпүт, кинилэр үтө ааттарын тилиннэриэхтөөхпүт, кинилэри убаастаахтаахпыт, өрө тутуохтаахпыт. Кэнники көлүөнэ дьонно кинилэр кэнчээрлэрэ буоллахпыт, сүөргүлээбитэ, айыырҕаабыта буолан туора көтө сылдьыбакка, күүс-көмө буолан, кинилэри киһилии харайарга кыттыһарбыт - бу биһиги ытык эбээһинэспит буолуохтаах дии саныыбын.

К.В. ВАСИЛЬЕВ,
АНО «ПВМП в РС(Я)» салайааччыта.
Б/тел. 8-967-910-64-12; 8-914-264-08-10.

Төрүт тыл

Саха сиригэр төрөөбүт, олоһбут дьон бары хаар диэн тугун бэркэ билээлэр. Бу күннэргэ сарсыарда үлэбэр барарбар тизгэммин харбыыбын, кыраһа хаары күрдэбин. Күнүс эбиэккэ кэлэрбэр олбуорбун харбыыбын, эбиэттэн барарбар харбыыбын. Кизһэ үлэ кэнниттэн эмиз хаарбын кытта эриһэбин. Хаар күрдэ сылдыан хаарбытын хас араастык ааттыыр этибитий диэн, ааһан көрдүм. Мин аргыйы наллаан олоһон 28 көрүгү суруйбутум. Онтон интернеккэ көрдөөн 35 арааһы суруйбуттарын булбутум. Онно 4 нүөмэр көппүт, 33 нүөмэр Хаар төбө – тэллэй (груздь) диэн сурулуна сылдыар. Балары сотхохлуна, 33 араас хаалар. Манна миэхэ суруллубут, итиннэ суруллубатах: тамах, тибии, сыарба хаара, көмүрүө, көпсөркөй хаар, кыыдаан, кыыман, хаар күдэн, хара хаар. Итилэри эптэххэ 42 араас хаар көрүгэ кириэр. Маны мин ситэритэ суох диибин. Көмүрүөнү сабан турар, сыа хаартан атын кытаанах чааһын аатын умнан кээспиппин. Өссө билигин туһанылыбат буолан хас тыл сүппүтэ биллибэт.

- 1) Көбүөрүннүк хаар - күл курдук көпсөркөй тэлгэнэ сытар хаар.
- 2) Көмнөх хаар – үөһэттэн түһэр хойуу бөдөн хаар. Маска, сөппэрээккэ ингэн хаалбыт хаар.
- 3) Көмнүө хаар – сыарба маннай сылдыарын саһанааһы арыый халынаабыт хаар.
- 4) Көмүрүө хаар – кыһынны хаар алын өттө мууһурбута, бөдөн муус кристалларга кубулуйбута. Хаар уулуурга маны ылаалар. Ууга элбэх буолар.
- 5) Көмүк кыраһа – хойуутук өлгөмнүк түһэр хаар.
- 6) Көп хаар – тухох эмэ үрдүгэр үлэлччи олоһон хаалбыт хаар.
- 7) Көпсөркөй хаар – чингэ суох сахсархай.
- 8) Куобах түүтэ хаар – ньаарсын түүлүү оргууй түһэр кыырпах хаар.
- 9) Күрдүк хаар – күрдүллэн чөмөхтөмүт хаар.
- 10) Кыйыр хаар – хаамтаһа хаачыргыыр чигди хаар.

Хаар

- 11) Кыраһа хаар – санга түспүт чараас сыа хаар.
- 12) Кырса хаар – бөдөн көмнөүөн хойуутук түһэр хаар.
- 13) Кырыа хаар – көпсөркөй, кыырпах хаар.
- 14) Кырымах хаар – күһүн маннай түһэр кыраһа хаар.
- 15) Кыстык хаар – ууллубат, кыһыны быһа сытар хаар.
- 16) Кыс хаар – күһүн түһэн баран ууллубакка кыстыыр хаар.
- 17) Кыыдаан – хаардаах тымныы тыал.
- 18) Кыыдам – түһэ турар хаар кыырпаһа.
- 19) Ньюолах хаар – ньаарсын түү курдук аргыйы намыһыан түһэр хаар.
- 20) Өксүөн хаар – ыкса күһүн түһэр тыаллаах-куустаах, самыыр былаастаах хаар.
- 21) Симиин хаар – санга түспүт ыраас хаар.
- 22) Сингэ хаар – сааскы ириэри саһанааһы уулаах хаар.
- 23) Сойуо хаара – күһүнгү тонгоруу кэнниттэн кыылы экирэтэргэ сөптөөх чараас хаар.
- 24) Сомуна хаара – сири бүрүйбүт көпсөркөй хаар.
- 25) Сонор хаара – күһүн түһэр маннайгы хаар. Сир харатын бүрүйбүт буоллаһына, суол-иис чуолкайдык көстөр буоллаһына.
- 26) Сыа хаар – сангарды түспүт чингии илик сымнаһас хаар.
- 27) Сыарба хаара - сыарба маннай сылдыарын саһанааһы арыый халынаабыт хаар, көмнүө кэннинээһи.

- 28) Тамах – ууларарга анаан хомуллубут, сөрүөбэ сууланан туос ыаһас үрдүнэн ыйанар хаар чөмчөкөтө. Таммалыы турар.
- 29) Тонгот хаара – саас күһүн хаар үрдэ ирэн баран тонгута.
- 30) Тонгуу хаар – суол-иис таһаарылыбатах халын хаара.
- 31) Тулдук хаара – саас муус устар ортогугар тулдук кэлэрин саһана бытархай кыырпахтарынан түһэр хаар.
- 32) Тураах хаара - саас муус устар ортогугар тураах кэлэрин саһана бөдөн кыырпахтарынан түһэр хаар.
- 33) Түүмэх кыраһа – кыламаннаан түһэр хаар.
- 34) Тибии – тыал үрэн, биир сиргэ мунһан кытаатыннарбыт хаара.
- 35) Үтү кыраһа – кыра кыырпахтаах хойуу тунаархай хаар.
- 36) Хаар кыырпаһа – хаар өлүүскэтэ (снежинка).
- 37) Хаар сиһиитэ – саас хаар чараас сириинэн уулан барыта.
- 38) Хаар сыата – хаар үрдүн сымнаһас араһата.
- 39) Хаар күдэн – салгынна хаар туман курдук өрүкүйбүтэ. Тухох эмэ түргэнник аастаһына буолуон сөп.
- 40) Хаары сири хара хаар – саас ыам ыйын саһаланыыта сири онон-манан хараарытын кэннэ, өйдөөн көрдөххө хара кыра туочукалаах хаар сири төттөрү манхатааччы, ону этэлэр.
- 41) Хомурах хаар – саас сыа хаар аннынааһы мууһурбут хаар араһата.
- 42) Чигди хаар – тэпсиллэн кытааппыт хаар.

"Курьер Юнеско" суруйарынан, хаары кытта ыкса олоһор, эскимостар хаар биэс уон арааһын араараллар эбит. Мин тыл үөрэбэ суох киһи төрт уонтан таһа хаар араас көрүгүн быһаарар тылы булан суруйбут буоллаһына, дьингэнэн өссө элбэх баара буолуо. Поэттар, суруйааччылар, суруйбуттарын, олонхоһо хойууллубуту булан мунһан суруйбут киһи, арааһа наадалаах хомуйуу буолуох этэ. Саха тылын тылдьытын онон-манан аһан көрдүм, суруйбутум сөп түбэһэриттэн үөрдүм. Арай тамах диэн тыл өйдөбүлэ отой атын сылдыар эбит.

Сахса Тар.
Сэтгэний 17 күнэ. 2021 сыл.

Тааттаттан оҕо научнай-практической конференциятыгар кыттарбар, эн хаар туһунан суруйбуккун туттабын дуо диэн хас да киһи нөһүө ыйыталаһан, телефонун нүөмэрин буланнар ыйыта сылдыбыттара. Дьон биллин, туһаннын диэн суруйабын. Сахса Тар суруйууттан ылан туһаным диэн ыйан турар туһанын. Салгы өссө көрдөөн эбэн биэрин. Мин бири сыл устата уон төрт тылы эбии буллум:

- 43) Состурба – туундараһа тыал охсубутунан кэрдиис-кэрдиис хомурах хаар.
- 44) Куобах хаара - алтынны санаттыгар хаар түһэн баран уулан хааллаһына, куобах манхайан ырааһтан көстөр буолар.
- 45) Өһнүө – санга түспүт инчэбэй, эбэтэр сааскы ириэнэх хаар.
- 46) Туруктаах хаар – хайаһа киһини уйар халын хаар.
- 47) Өлөөн хаар – биэрэстэ, биэрэстэ ангараа ырааһ сиртэн көстөр, хайаһа хаар түһүүтэ.
- 48) Үрдүк сүлүүһүннэх хаар - хаар сиргэ бороһуок курдук кырылланан, кырылланан тонгуу хагы циклин аасытын кэннэ, бүтэһигэр, кытаанах мууска кубулуппутун тыал үрэн дэхси сирдэртэн тэйиччи, маннай туруупкалары үөскэтэн, онтон хас да миэтэрэ дирииннэх хаар дьаамаларын үөскэтэрин аата.
- 49) Үрүн күдэн – тухох да көстүбэт үрүн тумана, хаар кыырпаһа сиргэ түспэеккэ салгынна ыйанан турара (белая мгла). Манныкка түбэспит эбиппин. КВАЗ автобуһунан суолпар Даыдов Миша – Сиһик Миисэлиин, комсомол секретары-

нан үлэһи сылдыан күһүн 1989 сыллааһа, Чкаловтан кэлэн иһэн, Чингэнигэ тухох да көстүбэт үрүн хойуу тумана суолга түһэн олоһорун, уопутун холбоон, аргыйы сыннаран курдара аасыппыт. Биэрэстэ ангара буолан баран ырааһырытыгар, хата бүттэ ээ диэн, тохтоон таһырдыа таһан көрбүпүт. Аһара үрдүгэ, кэтигэ суох хойуу үрүн маасса, хамнаабакка суолга олоһор этэ, былыт быстан түспүт быһыылаах диэбиппит. Уонна онтон атын өйдөбүл төбөбүтүгэр кирибэтэбэ. Ити самолетунан былыт иһинэн көтөр курдук этэ. Аһыйах хонугунан көрбүтүм ол эрэ сиргэ хатыннар сэбирдэхтэрэ саһарбыт этэ.

50) Аан күдэн – туманнаах тымныы (сильный мороз с туманом). Туман диэммит салгынна ыйанан турар хаар кыырпаһа, ол иһин хаардар ааттарыгар киллэрдим.

51) Күдэрик - салгынна тыал үрэн күн көстүбэт гына хаар өрүкүйбүтэ.

52) Дыбдыа - көмүрүөнү сабан турар, сыа хаартан атын кытаанах чааһын аатын былырын булбатаһын булан ылым.

53) Буркун – хаарды турдараһа собурууттан тыал түһэн халлаан сылыһан, хаар муус кыырпаһар кубулуйан, киһи сирэйин хараһын дьөлүтэ түһэр буоллаһына, буркун түстэ дьээр.

54) Сааппас - арбааттан түһэр хаардаах самыыр.

55) Түөс хонуга – мас көтөрө хаар анныгар хоммут онхойо, дьөлөбөһө.

56) Кырпай хаар - түһэ турар бытархай кыра хаар. Уулусса лаампатын уотугар үчүгэйдик көстөөччү.

Эбии эбэн биэрэргитигэр көрдөһөбүн, түөлбөүтигэр туттулар тыллар бааллара буолуо. Манна суруллубут сорох тыллар тылдьыкка суохтар эбит.

Сахса Тар.
Сэтгэний 15 күнэ. 2022 сыл.

Умна сылдыбыт тылларбын булан ылым.

57) Кысаһа (тэһн.: тусаһа) – дьэи энигэр хаара күрдүллүбүт сир, тизгэн.

58) Үтү кыраһа - кыра кыырпахтаах хойуу тунаархай хаар.

Сахса Тар.
Тохсунуу 11 күнэ. 2023 сыл.

Сахабыт тыла барахсан сарсынгыта

Тыл баар буоллаһына - норуот баар дииллэр. “Эһиги омук баччаанна диэри бэйэбит тылгытынан кэпсэтэ сылдыаһыт” диэн ордугуруу кэпсээннэри ватсапка аахтаһытына, киэн туттуу иһиитэ үөскүүр. Көрдөрөр уонна иһитиннэрэр ньымалар көмөлөрүнэн биһиги иһитиннэриилэри, түгэннэри тутта истэн-көрөн билэн иһэбит. Тылбыт суолтатын ыччат билбэт буолан иһэриттэн мин кыраакый дэриэбинэм сүрдээһин айманна. Маннык түгэннэргэ ыччаты ангардастыы

буруйдуур сыһа дии саныбын. Дьингэнэн, “Саха” НКИХ, хаһыаттар, култуура бары тэрилтэлэрэ тылбыт сүппэтин туһугар сүнгэн үлэни ытталлар эрээри, билинни ыччат саха биэриилэрин көрбөт, хаһыаттары аахпат, сахалы араадыһаны истибэт.

Оччоһуна, эрэлбит кимгэний? Өрөспүүбүлүкэ өттүттэн бири сүрүн национальной политика баар буолуохтаах. Ол политика уларыһыар диэри бэйэбит быар куустан таах олоһобут дуо? Оҕоһо, ыччакка төрөө-

бүт тылыгар таптала инэрэргэ үлэлэһэр эрэлбит эрэ – оскуола уонна төрөппүт. Атын тэрилтэлэр тылбыт сүтэригэр, төттөрүтүн, көмө буолаллар.

Учуутал хаһан баһарар оҕоһо - авторитет. Кини эппитэ сокуон буолуохтаах. Оскуола кэлэктиибэ барыта күүстээх үлэни, саха тылын учууталыгар соннообокко эрэ, төрөөбүт тыл күнүгэр эрэ буолбакка, үөрэх дьылын быһа ытыахтаах. Манна саха тылын кабинетын төһүү күүһүнэн туһаныахтаахтар. Дьыл кэмнэринэн көрөн, сахалыы

тыллар быһаарылары суруйан көстүүлээх сиргэ ыйаан турдаһа, анаан үөрэппэтэбин да иһин, күһүн аайы көрөн оҕо билбитэ эрэ баар буолар. Тематической биэчэрдэри күрэх быһыытынан ытыаһа: өс хоһоонун ситэр, таабырын кизэһэтэ, сомоһо домохтор, олонхо, остуол оонньуулар о.д.а. Бу биллэрэр-үөрэтэр кизэһэлэргэ оҕо барыта сылдыарын хааччыһааһа.

Онтон төрөппүттэргэ бэтэрээн-педагог быһыытынан манныгы сүбэлиэм этэ. Саха

киинэлэригэр, испэктээктэргэ дьэи кэргэниинэн сылдыын, ырытыһын. Киинэтиһаатырга эдэрдэр, оһолор сылдыбалларын биһири көртүм. Дьыл уларыһар кэмигэр айылбаһа эмиз дьэи кэргэниитинэн таһын. Сүүстэ истибиттэбэр биридэ көрбүт ордук. Сөбүгмаһтайын, сөхпүт-маһтайбыт тылларгыт билии буолан, хайа да биология, зоология уруоктарынааһар оҕоһор ордук тиийэһтэрэ. Дьэиэбитигэр оҕоһу тунаан араас тыл оонньууларын оонньоон.

Мирослава ИВАНОВА,
Мэнгэдьэк.

IX СӨ норуоттарын спортивнай Оонньууларын көрсө

Нурбаҕа маассабай спорт сайдар саҕахтара

Бүгүнгү нүөмэргэ улуустуугар маассабай спорт сайдытыгар төһүү күүс буолар, спорду доҕор онгостон, нэһилиэнньэ чөл туруктаах, доруобай буолуутугар күннэтэ үлэтиир-хамсыыр фитнес, тренажернай саалалар тустарынан сырдатыхпыт.

Кэлинги кэмгэ бу маньык фитнес-студиялар, тренажернай саалалар улахан куораттарга эрэ буолбакка, улуустарга эмиэ нэһилиэнньэ киэн аранатын болҕомтогун ылан, билинги балысханнаах улары-йылардаах олох күннээби ирдэбиллэнэн буолла. Нэһилиэнньэ дьонно-сэргэ саа-һыттан тутулуга суох, нэдиэ-лэ ахсын маанык саалаларга дьарыктанан эт-хаан өтүнэн сайдан, чэбдик туруктаах, сөптөөх ингэмтэлээх аһы аһы үөрэнэргэ, маньы тэнэ биир интэриэстээх дьонун кытта алтыһыны олохтуур.

Улууска маассабай спор-

дунан дьарыктаныыта 51 % тахсан турар. Холобур, урукку кэмгэ бу спордунан күрэххэ кыттар, биир тус көрүнгүнэн дьарыктанар спортсменнары ааҕар буоллахпытына, билигин бу маньык саалалар баар буоланнар, спорка эрдэ сыстыбатах да сааһыттан тутулуга суох дьон күннэтэ кэлэн дьарыктаныылары маассабай спорт сайдытыгар биир улахан төһүү күүс буолар.

Биир бастакынан бу маньык фитнес-студияны аспыт ур-

баанньытынан Мария Игнатьева, **IMAFIT** салайааччыта, буолар. Фитнес студия 2018 сылтан үлэтиир, билинги кэмгэ 6 көрүнгэ 4 тренер дьарык ытар: ыйааһын түһэри - функциональнай тренинг, hot iron - силовой, пилатес, zumba, body ballet уонна бачата lady style.

Конт. нүөмэр 89142986885, аадырыһа: Нурба к., Кузаков ул. 1а №-рэ.

Нурбабыт улуустуугар бас-такы сайкл көрүнгүн кил-

лэрбит Октябрьскай нэһилиэккэ үлэтиир-хамсыыр Надежда Егорова салайааччылаах **PROFITSTART** фитнес студията буолар. 2019 сылтан үлэтиир, тренажернай залга групповой, персональнай дьарыктары 4 тренер 2 хайысхаҕа ытар. Тренажернай залга группанан дьарыктар (сүүрүүнэн ыйааһын түһэрэгэ силовой көрүнгүнэр) уонна сайкл.

Конт. нүөмэр 89142327900, аадырыһа: Антоновка сэл., А.И.Пахомов аатынан спорт саалата.

Биир саҕа сүүрэн киллэрбит фитнесстудиянан **ENERGY** студия буолар, салайааччы Елена Добрецова. Манна бастакынан Jumping (батутка ыстаны) көрүнгэ үлэтин саҕалаабыта. Студияҕа 3 тренер үлэтиир, үлэтиир көрүнгүнэрэ: Jumping (прыжки на батуте), степ-аэробика, рельеф (силовой тренировка), функциональнай тренировка, Stretching (растяжка).

Конт. нүөмэр 8 (914) 266-78-88, аадырыһа: Нурба к., бизнес-

инкубатор 1 этээһэ, 9 хос.

Алтынны ыйга саҕа аһылыбыт урбаанньыт Василий Егоров салайааччылаах **EGOFIT** тренажернай саала. Манна 4 тренер үлэтиир. Аныгы туох баар тренажернай саалаҕа толору эппиэттир оборудованиелаах, тупсаҕай көрүнгүнээх саалаҕа дьон-сэргэ номнуо интэриэһиргээн, оскуола саастарынан саҕалаан дьарыктанан эрэллэр.

Конт. нүөмэр 8 (964) 423-33-93, аадырыһа: Нурба к., Сэбиэскэй ул. 74 №-рэ.

Бу курдук биһиги Нурбабыт улуустуугар саҕаттан саҕа көрүүлээх, чөл олоҕу өрө тутар дьонноох-сэргэлээх буоламмыт маассабай спорт сайдар, күннэтэ дьарыктаныан баҕалаах дьон ахсаана элбии турара үрдэр. Мантан салгыы кэлэр нүөмэрдэргэ ыалдьыт быһыытынан кинилэрдиин кэпсэтиилэрбин таһаарыахпыт.

Спорт управление пресс-киинэ.

Чэгиэн, чэбдик сылдыын!

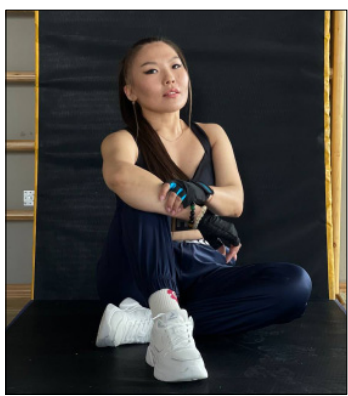
Эти-хааны чэбдигирдии, туругу бөҕөргөтүнүү олус улахан суолталаах

Үтүө күнүнэн күндү «Нурба» хаһыат ааҕааччылары!

Мин аатым Егорова Надежда, Антоновка сэл. олохтообун, урбаанньыппын, «PROFIT START» фитнес кулууп салайааччытабын, кэргэннээхпин, икки оҕолоохпун. Идэбинэн уон сыл саха тылын уонна литературатын учууталынан үлэлээтим. 2019 сылтан үлэбин сэргэ, хобби онгостон фитнес дьарык ыытан саҕалаабытым.

Ол курдук физкультураны, спорду оҕо эрдэхтэн аргыс онгостон, санаам хоту 2019 с. Москваҕа Wellness Академияҕа фитнес инструкторга үөрэнэн кэлбитим. 2020 с. оҕо уонна оҕо күүтэр ийэлэргэ аналлаах фитнес курсугар үөрэнэн квалификациябын үрдэттим. 2020 с. сайын «Тренажернай зал инструктора» диэн хайысхаҕа Москва Фитнес Академиятыгар үөрэммитим. 2022 с. Россияҕа фитнес эйгэтигэр саамай аатырбыт, тумус туттар Вейдер Колледжа ыытар научнай-практической конференциятыгар кыттан, билиини хангатаары бэрт соторутаабыта, бу сыл алтынны ыйыгар, Санкт-Петербурга "Миофасциальный релиз" диэн кууруска үөрэнэн кэллим. Быйылгыттан ХИФУ ФКУОСИ устудьуонабын. Билигин урбаанньыт быһыытынан фитнес эйгэтин сайыннарыыга, дьон олоҕор фитнес туһаны аҕаларын туһугар үлэлиибин.

Спорт, физкультура, чөл олох эйгэтигэр аналлаах рубрикаҕа хаһыат ааҕааччыла-

рыгар анаан араас туһалаах сүбэлэри, сэргэх сонуннары таһаарар буолуохпут. Күндү ааҕааччыларбытыгар туһалаах буолуоҕа диэн эрэнэбит.

Хас биридди киһиэхэ сааһыттан тутулуга суох, бэйэтин кыагыгар сөп түбэхэр эти-хааны чэбдигирдии, тас да, ис да туругу бөҕөргөтүнүү олус улахан суолталааһын, чэбдик сылдыарга тирэх буоларын өйдүүх тустаахпыт!

Физкультуранан, спордунан, фитнесинан дьарыктанын, чөл олоҕу тутуһун, чэгиэн-чэбдик буолун!

Эти-хааны чэбдигирдэргэ тэттик сүбэлэр:

1. Сарсыарда утуяан тураат 1-2 ыстакаан сылаас ыраас уу иһэбит.
2. Эппитин уһугуннаран тыһылаһы түһэбит.
3. Төбөбүтүтэн саҕалаан атаһытыгар тийэ зарядка оноробут.
4. Хамсанар кэмгэ тынарыбытын умнубаппыт, муннубу-

туан салгыны эбириэйэбит, айахпытынан таһаарабыт.

5. Сүһүөхтэритин, сибээскэлэритин сылытан саҕа күнү эрчимнээхтик саҕалыырга турунабыт.

6. Сарсыарда ингэмтиллээх аһылыгы аһыыбыт - холобур, овсянай хааһы, сымьыт, сыырдаах хара килиэп эбэтэр хлебцы о.д.а. (нутрициологтар этэллэринэн, ыйааһыны сөпкө тутта сылдыарга киһи күнүгэ 5 аһыахтаах). Аһылыгын - эн күннээби энергиябын хаачыйар оттугун буолар. Саха киһитэ бэйэтин төрүт аһын умнубакка сии сылдыахтаах. Ол оннугар краситель, холестерин булкаастаах астан, газировкаттан, энергетиктан туттунар наада.

7. Элбэхтэ салгынгга сылдыартан иммунитет бөҕөргүүр

8. Хаамыттан барыта саҕаланар диэн мээһэҕэ эппэтэр, онон төһө кыалларынан сатыы сылдыын, сибииһэй салгынынан тыынын, хаамарга болҕомто уураар олус туһалаах буолуоҕа.

9. Олус өр компьютерга олорор буоллаха 2 чаас буола-буола 5 мүнүттэлээх тохтобул онорон туран хаамар, түннүгү арыян хоһу салгылатар, зарядка онорор араас ыарыыттан босхолуо.

10. Күн устата ыраас ууну иһэри умнуман. Ыраас уу киһи этигэр-хааныгар барар бары процесстары чөлүгэр түһэрэргэ, саниэлээхтик сылдыарга биир сүүрүн суолтаны ылар.

Надежда ЕГОРОВА.

Нурбаҕа хас даҕаны сыл буолан баран оҕолорго остуол тенниһигэр ситиһии кэллэ

Сэтгэнийн 3 күнүгэр Нерюнгрига Саха сириттэн уонна Амур уобалаһыттан эдэр спортсменнар регион таһымнаах күрэххэ күөн көрүстүлэр. Нурба улуустунан соҕотох барбыт Давыдов Максим 2014 с.т. оҕолорго 3 миэстэҕэ тигистэ.

дерациябыт, төрөппүттэр өттүлэриттэн өйөөбүл баарын тухары ситиһиилэр өссө даҕаны кэлэ туруохтара.

Лена ПЕТРОВА.

Тренерэ Сания Ефимова:

- Максим миэхэ ааспыт сыл сэтгэнийтэтигэр дьарыктанар, толору сыла буола илик. Нурба улуустуугар остуол тенниһин федерациятын Бэрэссэдээтэлэ Самангади Дондокова сүүрэн-көтөн, бу сайын Бурятияҕа улахан оҕолору кытары сборданан кэлбитэ. Оҕолор күрэхтэргэ элбэхтэ сырыттаһарына эбилли барар. Бу күрэххэ 8 оҕоттон 3 миэстэ буолла. Фе-

Кроссворд кыайыылааҕа билиннэ!

Ааспыт нүөмэргэ тахсыбыт «Саха тустууктары төһө билэбин?» оскуола оҕолоругар аналлаах кроссворд кыайыылааһын бастакынан толору сөптөөх хоруй биэрэн Үөдэй оскуолатын 3 кылааһын үөрэнээччитэ Андреев Айсен буолла. Бэлэби редакцияттан үлэ күнүгэр кэлэн

ыларгын күүтэбит.

Кроссворду оҕолор сүрдээбин интэриэһиргээн, хоруйдаан ыппыттар, барыгытыгар махталбытын тириэрдэбит уонна аныгыс таайбараннарга, кроссвордарга көхтөөх кыттыыны ыларгытыгар ынгырабыт.

Хаһыат 43 №-гэр 10 балаһаҕа тахсыбыт «Саха тустууктары төһө билэбин?» кроссворд эппиэттэрэ

Сытыары: 1. Андреев. 3. Алексеев. 5. Данилов. 7. Спиридонов. 8. Антонов. 10. Контюев. 12. Пинигин.
Туруору: 2. Рассадин. 4. Лазарев. 6. Лебедев. 9. Коркин. 11. Авелов.

 Кинигэ долбуура

Нок? Һэптиэ!

Диэх да курдук, бу күннэр-гэ саха литэрэтиирэтин таптааччыларга бэрт сонун кинигэ тахсыбыт. Ааттын да астык, уу сахалыы «Нок? Һэптиэ!» диэн. Кинигэни көрөөт киһи соһуйан: «Нок!»—диэн санга аллайыра чуолкай. Оттон ааһан баран, мэкэтиэлээн «Һэптиэ!» диэн бигэргэтэрин кэриэстэ.

Кинигэни Надежда Аргунова—Логловоор суруйбут. Онтукатын «аныгы саха дьахтарын санаалара» диэбит. Дьэ, киэн кэпсээн эбит. Аан дойдуга бары хаттаһаһын аахпыттан диэбит сымыйа. Манна эһинэ бэйэлээх ураты санаалар былтыт курдук элэннээн ааһаллар. Бииртэн биир санаа үктэтиэх тургутуугар мунан хаалыаха эмиэ сөп. Оччоҕо ону, арааһа, күргүмүнэн ырыгыты эрэ абырдаллаах аартыкка сирдирэ дуу. Бииртэн хантан от-мас салданан бу санаа уустук балаһыанньатыттан, баттыгыттан быһыһаһа баһаһыһыһы диэх мунчаары эмиэ үүйэ-хаайа тутар...

Ити барыта убарастаан эттэххэ. Оттон ааптарга махтал тылларын аныах эбиппин: араастаан да эргитэн-урбатан, онон-манан мэйии быһыһынан уста сылдьан кымаахтыры сатыыр да эбит диэн сөхтүм ээ... 155 кэпсээн кэчигирээбитэ дьикитиэн! «Былатыан, дорообо» диэнтэн уйадыым, «Араҕас бачынгаттан абардым», «Араамалара бииртэн» уонна «Оптуобуска» диэнтэн күлэн быара суох сыттым, «Саарбах сахаттан» сааттым, «Массаас кырыбайка» уйадытта, «Икки бөрө» толкуйдатта... Ити мин аахпыпыттан, толкуйум туомугар быһа кириэн хаалбыттары бу суруйа олорон үлүбээйи холобурдаатым.

Оттон саас-сааһынан ырыппалаан кэпсэтэр буоллахха, маннаах булгуччу чэй иһэр түгэн эрэйиллэр эбит! Дьэ, бэйи, хаар түстүн! Сиэппэр уктан баран таһараа ыалбар Миитэрэйгэ тахсыһыбын, «тылы тыһа таарыһа» тыһыннахтар тыһыппалаах кэпсэтиилэрин күөртүүһүбүн! Онтон суох билигин ыалга киридэххэ, оҕонньор төлөпүнүн одуулаан оронугар сытар, өскүөрүтүн эн диэки хайыһан да көрбөт. Эмээһин остуол мунугар уурбут төлөпүнүттэн хараһын араарбакка олорон тиэтэл мун кыраайынан чэй иһэрдэр. Эчи! Санаатыгар «сатана оҕонньоро хаһан тахсара буолла, төлөпүөммэр тик-токпун көрүөм этэ» дии саныырын курдары көрөр курдукпун!

Бу сырыыга Анныһыһын атыннык салайтары, кинигэбин иддэ кириэн биир тиэмэни добдугураччы ааһым уонна кэпсэтиигэ ыһырттым! Кыайаа инибин диэн санаам бөвөх. Тоҕо диэтэр, бу «Айардар» «ас амтаннааһын амтаһыһыһытара» ыраатта, бииртэн биир сэргэх, киһини һык гыннарар кинигэлэрин онорон иһэллэр. Онон кинилэргэ ааһар киһи быһыһыһынан махталым улахан!

Доҕоттор, «Нок? Һэптиэ!» наһаа табыллыбыт кинигэ буолбут. Кылгас кэпсээннэр ирдэбиллэринэн булгуччу кэннигэр түс толкуйа, бас этиитэ ыйыллара баар буолуохтаах. Манна бэрээдэк кэһиллибэтэ. Тыһын ис хоһоонун бигэргэтэр санааны анаан-миннээн ааптар лаппыһан суруйбута туохтааһар да суолталаах.

Итиэннэ тутарга-хабарга олус да табыгастаах, тып курдук, киһи ытыһыгар ыллар эрэ сылаас тыһыннан илгийэргэ дьылы. Һэптиэ! Оннук бэрт!

Анисим НЕУСТРОЕВ.

 Хорсун быһыы

Нурбаҕа ууга түспүт киһини быһаабыттар

Алтынньы 24 күнүгэр Гаврил Корнилов, Михаил Тимофеев куорат объездной суолун устун дьон илимниһи сыйдыһарын сэргии айаннаан испиттэр. Өйдөөн көрбүттэрэ, балыксыттаран биирдэстэрэ ууга түспүт. Уолаттар өр толкуйдаабакка урууларын туора тутан киһини быһыһы түһүмүттэр.

 Хорсун санаалаах эр бэртэр Гаврил Корнилов, Михаил Тимофеев.

миэтэрэ буолара бэлиэтэннэ. Быһаааччылартан биирдэстэрэ хата чэпчэки ыйааһыһынаах буолан, чугаһан, хаптаһын маһы быраһан, киһиларин көхсүтүгэр эргитэн модуу быанан тардан номноо тонгон, көөһөрөн эрэр киһини хостоон, өлөр өлүттэн быһаабыттар.

Быһаһаммыт уол эбэтэ КАЗАКОВА Ирина Егоровна.

Быһаһаһоон эр киһи ууга түспүт сириҥ дириҥэ түөрт

СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ

► Свидетельство о профессии водителя №332400466860, выданное ГБПОУ РС(Я) «Маарский профессиональный техникум» 29.06.2015 г., на имя **НИКОЛАЕВА Степана Николаевича.**

 Здоровье

Как защитить свой организм

В осенне-зимний период, когда наступает время холодов, особенно важна поддержка иммунной системы нашего организма. Какие принять меры для защиты своего организма нам рассказала врач эндокринолог-диетолог, кандидат медицинских наук Шайхалиева Елена Халимовна.

В переходный сезон между осенью и зимой каждому необходимо поддерживать уровень важных витаминов и минералов для укрепления иммунной системы.

Одним из значимых витаминов для поддержания противовирусной защиты является витамин Д. Для начала необходимо сдать анализ на уровень витамина D и только после этого подобрать необходимую дозу препарата после консультации с врачом. С помощью пищевых продуктов восстановить его до нормы не удастся.

Цинк также важен для нормальной работы иммунной системы. Доказано, что в противовирусном иммунитете принимают участие 118 цинк-содержащих белков. Основными источниками цинка для человека являются продукты животного происхождения: мясо, яйца, различные сыры и молочные продукты. Также богаты микроэлементами чечевица, черника, семечки, орехи, бобовые и крупы.

Третьим важным нутриен-

том для иммунитета является витамин С. Он необходим для синтеза интерферона, играющего ключевую роль в противовирусной защите. Богаты витамином С черная смородина, брусника, киви, красный болгарский перец, клубника, апельсины, лимоны.

Большая часть иммунных клеток находится в кишечнике. Следовательно, укрепление нашей иммунной системы напрямую связано со здоровьем кишечника. Для улучшения состояния микробиоты кишечника в рацион питания нужно включить пребиотические продукты. К ним относятся квашеная капуста, кимчи, соленья, кисломолочные продукты.

В холодное время года организму нужно согреваться. Для этого необходимы энергия и силы, а жиры – универсальный их источник. Помимо этого, жиры позволяют дольше оставаться сытыми. Лучшее, если источником жиров будут сливочное или оливковое масло, жирная рыба, орехи.

Дополнительно необходимо принимать омега-3 полиненасыщенные жирные кислоты. Жиры участвуют в синтезе гормонов (половые и гормоналы надпочечников), входят в состав мембран клеток, необходимы для нормального функционирования нервной системы и усвоения жирорастворимых витаминов (А, D, E, K), а также обеспечивают организм незаменимыми омега-3.

Чтобы оставаться бодрым в холодное время года, необходима регулярная физическая активность, как минимум, два-три раза в неделю. Важен режим сна: стараться ложиться до 22-23 часов, во сне происходит полноценное восстановление нашего организма.

В осенне-зимний период укорачивается световой день, повышается выработка мелатонина, как следствие, мы чувствуем сонливость даже в дневное время. Достаточный уровень витамина D в организме важен для профилактики осенней «хандры» и депрессии. Для повышения выработки серотонина (гормона радости и счастья) необходимо включать в рацион продукты, содержащие полноценные белки (рыба, мясо, субпродукты, птица, сыр), белок также является источником для выработки иммуноглобулинов в нашем организме – главных факторов иммунной защиты.

Самое главное – заниматься профилактикой, при ухудшении самочувствия не затягивать и вовремя обращаться за медицинской помощью. Как завещал Гиппократ, «Болезнь легче предупредить, чем лечить»!

В заключение хочу всем пожелать крепкого здоровья и отменного иммунитета. Будьте здоровы вместе с «Сахамедстрах»!

«Сахамедстрах».

Астрологический прогноз на 13-19 ноября

 ОВЕН (21.03-20.04)

Лучше приостановить деловое общение и активность. Возможно получение неприятного известия, искаженной или ненужной информации. Период не подходит для заявления своих прав, поиска помощи и финансовой поддержки.

 ТЕЛЕЦ (21.04-21.05)

Хорошо заняться хозяйственными, внутренними делами фирмы, обустройством офиса. Если другие аспекты этому не противоречат, Вы сможете сделать удачные покупки, решить вопросы с недвижимостью, некоторые торговые дела.

 БЛИЗНЕЦЫ (22.05-21.06)

Вы повышено восприимчивы к чувствам и интересам других людей, поэтому Вам удастся даже незлостная хитрость, пустячный обман. Но и сами будьте начеку, особенно с женщинами-партнерами.

 РАК (22.06-22.07)

Ваше воображение и проницательность могут подсказать Вам оптимальный выход из любого трудного положения.

Усиливаются творческие порывы, артистические способности.

 ЛЕВ (23.07-23.08)

Займитесь составлением корреспонденции и ведением переговоров, обсуждением, конференциями, составлением и подписанием важных документов и контрактов. Прибыль в некоторых сферах бизнеса.

 ДЕВА (24.08-23.09)

Вероятно удачное решение хозяйственных или имущественных проблем, но покупку недвижимости лучше все же отложить.

 ВЕСЫ (24.09-23.10)

Появление новых идей и интересов, неоднозначный поворот в отношениях с коллегами и партнерами, деловые отношения с женщинами могут вернуться в романтическом направлении.

 СКОРПИОН (24.10-22.11)

На всякий случай обойдите вопросы наследства, иначе ничего, кроме раздражения и обид, не получится. Вам не удастся уйти от неприятного

серьезного разговора. Хорошо пойдут дела на бирже.

 СТРЕЛЕЦ (23.11-21.12)

Настроение может совсем опуститься до нуля, если только Вы не встретите человека, общение с которым заставит Вас забыть о неприятном. Если, вы не состоите в браке, то возможно, нужно зарегистрировать свой союз.

 КОЗЕРОГ (22.12-20.01)

Уделите больше внимания детям, надолго не отпускайте их из виду, чтобы не потерялись или не натворили бед. Но не принимайте все так близко к сердцу.

 ВОДОЛЕЙ (21.01-19.02)

Не следует заниматься разработкой новых проектов. Успешной будет интеллектуальная и творческая деятельность, которая вдохновит Вас новыми идеями.

 РЫБЫ (20.02-20.03)

Велика вероятность того, что Вас попросят заплатить по старым счетам. После среды Ваше настроение изменится, Вы почувствуете себя более собранно, дела пойдут лучше.

Ежегодно в отопительный период в связи с понижением температуры воздуха на территории Республики Саха (Якутия) повышается риск случаев гибели людей на пожарах от таких факторов как повышенная нагрузка электроустановок, нарушение требований пожарной безопасности при эксплуатации печей и правил устройства и эксплуатации электрооборудования.

На жилой сектор приходится от 70 до 80% от общего числа пожаров, происходящих ежегодно в Республике Саха (Якутия). В жилых домах гибнет около 90% от общего количества погибших при пожарах. Основной причиной гибели людей при пожарах являются действия продуктов горения (до 76% от общего числа погибших) и высокой температуры (до 19% от общего числа погибших).

В целях предотвращения пожаров убедительно просим население строго соблюдать правила пожарной безопасности, очистить здания и территорию домов от горючего мусора и отходов, не загромождать эвакуационные пути и выходы из зданий различными изделиями, оборудованием, мебелью и другими предметами. А также не блокировать двери эвакуационных выходов, не устраивать в тамбурах выходов (за исключением квартир и индивидуальных жилых домов) гардеробы, а также не хранить (в том числе временно) инвентарь и материалы, не фиксировать самозакрывающиеся двери лестничных клеток, коридоров и тамбуров в открытом положении, а также не снимать их и не изменять

Соблюдайте правила пожарной безопасности!

направление открывания дверей.

Даже малейшая беспечность, халатность людей, проживающих в современной квартире, насыщенной электроприборами, предметами бытовой химии, искусственными материалами и другим, может обернуться трагедией. Непотушенная сигарета, оставленный электроприбор, а в результате – сотни семей остаются без крова, уничтожается имущество, огонь уносит десятки человеческих жизней и среди них ни в чем не повинные дети.

Многие пожары в жилье возникают ночью. Вот несколько простых вещей, которые необходимо делать каждый вечер, чтобы уберечь себя и свою семью от пожара:

1. Отключите все электроприборы, не предназначенные для постоянной работы;
2. Убедитесь, что нигде не оставлены тлеющие сигареты;
3. Отключите все бытовые нагревательные приборы;
4. Прекратите топку печи до отхода ко сну.

Также необходимо наличие в доме первичных средств пожаротушения, огнетушителей.

Обнаружив начавшийся пожар, необходимо в первую очередь возможно скорее уведомить об этом пожарную охрану. Необходимо также помнить, что правильное и полное сообщение о пожаре позволит пожарной охране предвидеть возможную обстановку и принять необходимые решения, дающие возможность в кратчайший срок сосредоточить у места пожара соответствующие силы и средства по его ликвидации. В дополнение к све-

дениям об объекте пожара и его адресе, необходимо указать место возникновения пожара, наличие угрозы людям, а также сообщить свою фамилию.

Одной из действенных мер, позволяющей обеспечить раннее обнаружение пожара, является оснащение жилых помещений автономными дымовыми пожарными извещателями (АДПИ).

Автономный дымовой пожарный извещатель – устройство, предназначенное для своевременной подачи сигнала тревоги в случае очагов возгорания. На сегодняшний день автономный пожарный извещатель можно считать эффективным средством предупреждения гибели людей от пожаров. Это устройство реагирует на дым еще на стадии возгорания, когда потушить огонь можно подручными средствами.

В корпусе такого компактного прибора размещаются источник питания и основные рабочие компоненты. Автономные пожарные извещатели, устройства преимущественно для бытового использования. Использование автономных пожарных извещателей рекомендуется в небольших по размеру помещениях (квартиры, жилые дома, гаражи и т.д.). При их использовании рекомендуется размещать не менее одного извещателя в каждое помещение квартиры или дома.

Пожарный извещатель реагирует на дым и начинает издавать пронзительный, громкий звуковой сигнал. Пожарный извещатель реагирует на дым и начинает издавать пронзительный, громкий звуковой сигнал.

При этом, если извещатель оснащен GSM модулем, то в автоматическом режиме, без участия человека, отправляется сигнал о возгорании на пульт диспетчерской службы пожарной охраны и СМС-сообщение на запрограммированные номера телефонов членов семьи (рассылка СМС и дозвон, до 6 номеров оповещения).

Устанавливать автономные пожарные извещатели рекомендуется на потолочных перекрытиях в зонах, где обеспечен постоянный воздухообмен. Установка автономного пожарного извещателя может быть осуществлена собственными силами без применения какого-либо специального инструмента.

Установленный автономный дымовой пожарный извещатель – огромный шаг на пути обеспечения безопасности Вас и Ваших близких в случае возникновения пожара.

Уважаемые жители Нюрбинского района! Соблюдайте правила пожарной безопасности! Используйте электронагревательные приборы по назначению, не оставляйте на долгое время включенными в сеть, следите за их исправностью. Соблюдайте требования пожарной безопасности к системам отопления! И не оставляйте без присмотра детей! Помните, безопасность Вашей жизни – в Ваших руках!

Помните, телефон пожарной охраны «01», с любого оператора сотовой связи «101».

ОНД и ПР по Нюрбинскому району УНД и ПР ГУ МЧС России по РС(Я).

Транспортное средство разрешат зарегистрировать без ОСАГО

Полис ОСАГО планируют исключить из перечня обязательных документов для регистрации транспортного средства. Соответствующий законопроект Госдума РФ приняла в первом чтении, сообщает РИА Новости.

Автором инициативы выступил глава комитета палаты по транспорту Евгений Москвичев. Изменения вносятся и в закон о безопасности дорожного движения.

«Законопроектом предлагается исключить полис ОСАГО из перечня документов, предъявление которых является обязательным для совершения регистрационных действий, связанных со сменой владельца», — указано в пояснительной записке.

Законопроект предлагает ввести процедуру прекращения регистрации по заявлению владельца украденного и находящегося в розыске автомобиля. Это позволит водителю не предоставлять данные о фактическом отсутствии у него машины в различные инстанции. Сейчас владелец может снять проданное авто с учета по истечении 10 дней с момента сделки.

Нововведением может стать обязательный осмотр машины, учет которой ранее прекратили, если владелец подал заявление на его возобновление. Осмотр предлагают проводить при первичном получении идентифицирующих документов для ТС, не состоящих на государственном регистрационном учете или имеющих документы, выданные до 1993 года.

<p>Дорубуйа харыстабылын бэтэрээнэ ВАСИЛЬЕВА Евдокия Григорьевна күн сириттэн барбытынан оьолоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Киин бальгына администрацията, профкома, Поликлиника коллектива.</p>	<p>Мэнгэдьэк нэһилиэгин олохтооьо, үлэ бэтэрээнэ, Герой Ийэ, элбэх сиэн, хос сиэн эйэбэс эьэлэрэ, күндүтүк саныыр эдьийиьит</p> <p>ВАСИЛЬЕВА Елизавета Егоровна ыарахан ыарыьыттан олохтон туорааьытынан кэргэнигэр Пантелеймон Григорьевичка, оьолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Нурбаттан быраата, балтылара Васильевтар.</p>	<p>Мэнгэдьэк нэһилиэгин олохтооьо, колхознай-совхознай тутул бастын үлэлээх бэтэрээнэ, Герой Ийэ, элбэх сиэн, хос сиэн эйэбэс эьэлэрэ, күндүтүк саныыр киьиьит</p> <p>ВАСИЛЬЕВА Елизавета Егоровна ыарахан ыарыьыттан олохтон туорааьытынан кэргэнигэр Пантелеймон Григорьевичка, оьолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Мэнгэдьэкэьэби "Утум" аьам саастааьтар түмсүүлэрэ.</p>	<p>Эдьийиьит курдук саныыр ыкса ыалбыт, өр сылларга дорубуйа харыстабылгар бэриниьилээхтик үлэлээбит, үлэ бэтэрээнэ, тапталлаах ийэ, минниьгэс эьэ, хос эьэ</p> <p>Евдокия Григорьевна ВАСИЛЬЕВА ыарахан ыарыьыттан күн сириттэн күрэммитинэн кыргыттарыгар Идаьа, Наташаьа, күтүөтүгэр Кешаьа, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр кутурҕаммытын холбуубут.</p> <p>Ыалларгыт Леонид, Маргарита Николаевтар.</p>	<p>Күндүтүк саныыр убайбыт, таайбыт НИКИФОРОВ Василий Семенович бу дьыл алтынньы 4 күнүгэр соьуччу күн сириттэн туорааьытынан чугас аймахтарыгар, табаарыстарыгар дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит. Төрөөбүт төрүт буорун сымнаьас суорьан буола үлүкүтэтин.</p> <p>Маалыкайтан бииргэ төрөөбүт балтылара, кинилэр дьиз кэргэттэрэ, Нурбаттан сиэн уолаттара, кийиьиттэрэ, Дьокуускайтан балта Света, кини дьиз кэргэнэ, Орто Халымаьаттан Акулина дьиз кэргэнэ.</p>
<p>Сэрии сылын оьото, үлэ бэтэрээнэ, СӨ "Бочуоттаах Ытык кырдыаьаьа" бэлиэ хаьааьыката, Герой-Ийэ, Нурба улуунун Мэнгэдьэк нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооьо</p> <p>ВАСИЛЬЕВА Елизавета Егоровна уьун ыарыьыттан бу дьыл сэтгэниин 3 күнүгэр күн сириттэн күрэммитин туьунан бар дьоммутугар биллэрэбит.</p> <p>Кэргэнэ, оьолоро, кийиьиттэрэ, күтүөттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.</p>	<p>Н.Е. Мординов-Амма Аччыгыьа аатынан "Кэскил" оьо бэчээтин кььната keskil14.ru сетевой таьаарыьытын редакторыгар Анна Пантелеймоьовна Слепцоваьа уонна кини дьиз кэргэнигэр тапталлаах ийэтэ, эьэлэрэ, Нурба улуунун Мэнгэдьэк нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооьо, үлэ бэтэрээнэ, сэрии сылын оьото, Герой ийэ</p> <p>ВАСИЛЬЕВА Елизавета Егоровна бу дьыл сэтгэниин 3 күнүгэр 78 сааьыгар уьун ыарахан ыарыьыттан олохтон туорааьытынан дириг кутурьанын тиэрдэр.</p>	<p>Мэнгэдьэк нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооьо, Герой ийэ, үлэ бэтэрээнэ, уон оьо тапталлаах ийэтэ, элбэх сиэн тапталлаах эьээтэ</p> <p>ВАСИЛЬЕВА Елизавета Егоровна сэтгэниин 3 күнүгэр уьун ыарахан ыарыьыттан олохтон туорааьытынан кэргэнигэр Васильев Пантелеймон Григорьевичка, оьолоругар, сиэннэригэр Мэнгэдьэк нэһилиэгин дьаьалтатын уонна депутаттарын ааттарыттан дириг кутурҕаммытын биллэрэбит.</p> <p>Мэнгэдьэк нэһилиэгин дьаьалтата.</p>	<p>Күндүтүк саныыр балтым, эдьийиьит, медицина бэтэрээнэ</p> <p>Евдокия Григорьевна ВАСИЛЬЕВА уьун ыарахан ыарыьыттан олохтон барбытынан кыргыттарыгар Идаьа, Наташаьа, күтүөпүтүгэр Кешаьа, сиэннэргэ, хос сиэннэргэ, бары чугас аймахтарга дириг кутурҕаммытын тириэрдэбит.</p> <p>Кырдыаьас эдьийигит Раиса Гаврильевна, оьолоро, сиэннэрэ Санниковтар, Семеновтар Нурбаттан, Антоновкаттан, Дьокуускайтан, Мириьиьитэн.</p>	<p>Нурба олохтооьо, өр сылларга райсоьука үлэлээбит үлэ бэтэрээнэ АЛЕКСЕЕВА Анна Григорьевна алтынньы 30 күнүгэр 93 сааьыгар Дьокуускай куоракка күн сириттэн барбытынан кьыьыгар, күтүөтүгэр, аймахтарыгар дириг кутурҕаммытын тириэрдэбит.</p> <p>Бииргэ үлэлээбит үлээннээхтэрэ, ыаллара.</p>
<p>Ытыктабыллаах эдьийиьит, Нурба олохтооьо, медицина бэтэрээнэ ВАСИЛЬЕВА Евдокия Григорьевна Орто дойдуттан барбытынан оьолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар кутурьаммытын тиэрдэбит.</p> <p>Бары Гоголевтар.</p>				

«Нурба»
Главный редактор **ПЕТРОВА Лена Ивановна**

Учредители:
Правительство Республики Саха (Якутия)
ГАО РС (Я) «Сахапечать»
Издатель:
ГАО РС (Я) «Сахапечать»
Адрес издателя:
677000, г. Якутск,
ул. Орджоникидзе, 31, каб. 124
тел/факс: (8-4112) 34-39-17

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций Управление Роскомнадзора по Республике Саха (Якутия). Регистрационный номер ПИ № ТУ14-00551 от 03.06.2020 г.

Адрес редакции:
678450, РС(Я), Нюрбинский район г. Нюрба, ул. Ленина, 37.
redakcia06@mail.ru
Телефоны:
менеджер по рекламе: 2-33-32,
+7-914-300-01-37

Отпечатано в редакционно-компьютерном комплексе редакции, типографии газеты «Нурба-Огни Нюрбы». Время подписания в печать по графику: 17.00, фактически: в 16.30. Объем 3 печ. л. Индекс ПИ 988. Тираж 683. Цена 38 руб. Газета выходит 1 раз в неделю: по четвергам на якутском (русском) языках. За содержание рекламы, объявлений и писем от вечаот рекламодатели и авторы. Мнение автора не всегда совпадает с мнением редакции.

Больше информации на сайте